

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ БУЮК ҒАЛАБАНИНГ 75 ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАНГАН ТАНТАНАДА ИШТИРОК ЭТДИ

Маълумки, бу йил Россия Федерацияси пойтахти Москва шаҳрида Буюк Ғалабанинг 75 йиллигига бағишланган тантанали тадбир 9 май куни ўтказилиши режалаштирилган эди. Аммо коронавирус пандемияси

сабабли у кейинги муддатларга сурилди. 1945 йилда Буюк Ғалабанинг биринчи марказий паради 24 июнь санасида ўтказилгани боис, жорий йил ҳам бундай тантана учун айнан шу кун танланди.

Тарихан муҳим маъруза воқеани бир-галликда нишонлаш мақсадида Россия ҳукумати музаффар мамлакатлар раҳбарияти номига таклифномалар юборди. Ўзбекистон ҳам, албатта, ўша ғойиб давлатлар қаторида. Халқимиз ўша

масъум урушда ғалаба учун ҳеч муболағасиз, улкан ҳисса қўшган.

Масалан, сўнгги пайтларда олиб бориш тадқиқотлар натижасида юртимиздан 2 миллионга яқин киши урушга сафарбар этилгани аниқланди. Фронт ортида ҳам ўзбекистонликлар кўрсатган матонат келажақ авлодларга чекиз гуруҳ ва ифтихор бағишлайди.

Шу боис мамлакатимиз вакиллари Ғалабанинг 75 йиллик шонли санаси муносабати билан Москва шаҳрида ўтказилган тантананинг тақдирини эълон қилди.

Таъкидлаш жоиз, пандемия бутун дунёга ўз таъсирини кўрсатаётган ҳозирги мураккаб шароитда давлатимиз раҳбарининг бундай тадбирда иштирок этишининг ўзи аждодларга хос қаҳрамонлик ифодасидир.

Ҳарбийларимиз ҳам мазкур тадбирда юртимиз истиқлолга эришганидан кейин биринчи бор иштирок этди. Зеро, давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев 23 июнь куни Россия Президенти Владимир Путин билан Кремлда бўлиб ўтган учрашувида таъкидлаганидек, бу бизнинг умумий тарихимиз, умумий ғалабамиздир. Халқларимиз намоиш этган жасорат барчамиз учун чекиз гуруҳ манбаи бўлиб хизмат қилади.

Президентимиз Москвада Қизил майдонда бўлиб ўтган тантанали тадбирда ўз иштироки билан Ўзбекистон элининг шонли Ғалабага эришишдаги умумий тирфот этилган буюк хизматига ҳурмат бажо келтирди.

Шу билан бир қаторда, мард ва жасур халқимизнинг шафқатсиз уруш сабаб чекан мислсиз азияти, азоб-қувватлари яна бир бор халқро майдонда ёдга олинди.

Бўлиб ўтган парадда Ўзбекистон Куролли Кучлари вакиллари ҳам улуғ аждодларга муносиб тарзда иштирок этди. Умумий ҳисобда тантананинг 13 давлатдан 225 та ҳарбий техника, 14 минг аскар ва офицер қатнашди. Россия пойтахти осмонидан 55 самолёт ва 20 та вертолётнинг учиб ўтиши байрамга ўзгача руҳ бағишлади.

Ўзбекистон Республикаси Президент Шавкат Мирзиёев Россия Федерациясида амалий ташрифи давомида Москва шаҳрининг Александр Богданов "Номаълум аскар" ёдгорлигига гул қўйди.

Умумбашарий аҳамиятга эга ушбу маъмура Иккинчи жаҳон уруши ўққларида Ватан ҳимояси йўлида мардларча ҳалок бўлган турли миллатта мансуб миллионлаб аскарлар, жумладан, ўзбек ўғлонларининг ҳам унутилмас хотираси учун бунёд этилган. "Исминг номаълум, жасоратинг барҳаёт" ёзуви битилган мазкур ёдгорлик аждодлар кўрсатган қаҳрамонлиги ва жасоратининг рамзий ифодасидир.

Иккинчи жаҳон уруши Ўзбекистон сарҳадларидан олисда кечган бўлса-да, унинг аянчали таъсири, изтироблари ҳеч бир ўзбек хонадонини четлаб ўтган эмас. Халқимиз фашизм устидан эришилган Ғалабага буюк ҳисса қўшган. Республикаимиздан 1 миллион 951 мингга яқин киши урушга сафарбар этилиб, 200 мингдан зиёд аскар ва офицерларимиз жанговар давлат мукофотлари билан тақдирланган. Уруш ўчоғига айланган ўлкалардан юртимизга 1 миллион 500 минг киши, жумладан, 250 мингдан зиёд бола эвакуация қилинган. Саховатли ва танги элимиз уларга ўз уйдан жой бериб, сўнгги бурда нонини ҳам баҳам қўрган.

Президент Шавкат Мирзиёев инсоният тинчлиги учун жон фидо қилган ватанпарвар инсонларнинг хотирасига ҳурмат бажо келтирди.

1966-1967 йилларда барпо этилган мазкур мажмуада абадий олов алангалиб туради. Унга Россия Федерациясининг маданий мероси объекти мақоми берилган.

Шавкат Мирзиёев шу куни Ўзбекистоннинг Москва шаҳридаги элчихонаси яқинида жойлашган Ислам Каримов хиёбонида ҳам ташриф буюрди.

Президентимиз буюк давлат ва сиёсат арбоби, ўзбек халқининг улуғ ва ардоқли фарзанди, мамлакатимизнинг Биринчи Президенти хайкали пойига гулчамбар қўйди, унинг ёрқин хотирасига ҳурмат бажо келтирди.

Ислам Каримов ўзининг серқирра сиёсий фаолияти, олижаноб инсоний фазилатлари билан Ватанимизнинг кўп асрлик тарихида ўчмас из қолдирди. Нафақат Ўзбекистон, балки жаҳон миқёсида катта ҳурмат ва обрў-эътиборга сазовор бўлган улуғ шахс ва арбоб хотирасига эҳтиром рамзи сифатида 2018 йил 18 октябрь куни Москва шаҳрида хайкал ўрнатилган.

Ўзбекистон Республикаси Президент Шавкат Мирзиёев Ислам Каримов хиёбонида ташрифи чоғида бу ерга йиғилган ватандошларимизни қутлади.

Шу билан Россия Федерациясида амалий ташриф дастурида қўзда тутилган тадбирлар якунланди.

Ўзбекистон Республикаси Президент Шавкат Мирзиёев Россияга амалий ташрифини якунлаб, Тошкентга қайтиб келди.

ЎЗА

Дилдаги гаплар

НАВОЙНИ ЙЎҚИБ, ПУШКИНДАН БАҲРА ОЛИБ...

Ахмаджон МЕЛИБОВЕВ,
"Жаҳон адабиёти" журнали
бош муҳаррири

Миллатнинг барҳаётлиги унинг ўтмишига доир хотиранинг уйғоқлиги билан боғлиқ ҳодиса. Унинг заифлашуви, унутилиши ёки сохталаштирилиши бир миллатни эмас, бутун инсониятни таназзул чоҳига тортади. Тарих саҳифаларида бунга мисоллар кўп.

Миллий хотира йиллар, асрлар давомида сайқаллашиб боради. Ҳар бир янги авлод уни ўқидиради, маъно-моҳиятини бойитади. Хотира ойнасида миллатнинг шонли тарихи, босиб ўтган йўли, курашлари, ютуқ-ютқишлари, келгуси авлодларга қолдирадиган маънавий мероси, орзу-армонлари ўз аксини топади. Бу акс-садо келажақ йўлларини машъала янглиғ ёритиб туради. Олдинга қараб юрган ўзади, орқасига ҳам қараб турадиган адашмайди, деб бежиз айтишмаган.

Тарих инсониятнинг неча минг йиллик ҳаёти давомидаги турмуш тарзи, жангу жадаллар, қирғинбарот урушлар, табиий офатлар, ҳужум ва босқинлар ва яна кўп сир-синоатларга оид ҳуш-ноҳуш хотиралар, ёд-номалар, уларнинг бебаҳо сабоқларидан иборат. Демакки, ҳар бир авлод ўтмиш аждодлар ҳаётидан, улар

эришган ютуқлардан, йўл қўйган хатоликларидан ўзи учун тегишли хулоса чиқариши керак. Фақат шу йўл билангина миллат миллатлик мақомини асраб қолади.

Истиқлол бизга инъом этган буюк инъомлардан бири тарихий хотирани тиклаш бўлди, десак муболағасиз. Хотира ва қадр туйғуси ёш авлод онгига чуқур сингдирилса, бу туйғу гоявий тарғибот, таълим-тарбия иши билан уйғунлашади, улар қалбида буюк аждодларга, биз билан бугун ёнма-ён яшаётган, бой ҳаётий тажрибага эга фидойи замондошларимиз — бугунги кун қаҳрамонларига муносиб ворислар бўлиб етишиши озуни уйғонади. Хотира муаллимлик, йўлчи юлдузлик мақомига кўтарилади.

Йиллар Иккинчи жаҳон уруши асратлари, беадоқ ғам-андуҳлари, оғир йўқотишларини биздан узоклаштирмади. Аммо бу қирғинбаротнинг совуқ шарпаси, қайғу-алами, азоб-қуввати кириб бормаган бирор хонадонни, "қора хат" келмаган бирорта маҳаллани топиш қийин. Жанггоҳларда қон кечиб, мардлик ва жасорат намуналарини кўрсатган қаҳрамон ватандошларимиз сафи ҳам сийраклашиб қолди. Шу боис, уларнинг ҳар бирига алоҳида эътибор ва эҳтиром кўрсатилмоқда, хотиралари ёзиб олинаётди. Хотира ва қадрлаш деғанда нафақат уруш қатнашчилари, шу билан бирга, фронт ортида заҳматли меҳнат қилган нуроний отахон-онахонлар, урушдан кейинги оғир йилларнинг фидойи устоз ва мураббийлари, ўз касбининг усталари тўғрисида ҳам ғамхўрлик қилиш янги сиёсатимизда муҳим йўналиш бўлиб турибди. Бундай инсонлар, шубҳасиз, ҳаётимизнинг кўрки, меҳр-муруват, сабр-тоқат рамзи, миллатнинг маънавий хазинаси, ёшларимизнинг суянчи. Уларнинг дуосини олиш бугунги бунёдкорлик ишларимизни баракотли қилади.

Фашизм устидан қозонилган Буюк Ғалабанинг 75 йиллигини нишонлар эканмиз, ёш авлодга тинчлик, тотувлик, аҳил-иноқлик ҳаётдаги энг улуғ, ҳеч нарсага қийслаб бўлмайдиган бебаҳо неъмат эканини тушуниш зарур. Негаки, дунё минтақаларида уруш оловини қайта ёқиш, бўлинган дунёни қайтадан бўлиш, миллий ва диний можаролар чиқариш, халқларнинг тинч, осуда ҳаётига раҳна солиш ҳаракатлари йўқ эмас. Бугун дунёда шундай кучлар ҳам пайдо бўлдики, улар қонли можаролар боис Европага оқиб бораётган қочқинлар, қаровсиз қолаётган болалар, молиявий танглик, ишсизлик муаммоларидан ва ҳатто оғир пандемия ҳолатидан ҳам мўмай фойда олишни қўзламоқдалар.

Давоми 2-бетда

ЎЗБЕКИСТОН РАҲБАРИ ТАРИХИЙ АДОЛАТ ТАРАФДОРИ ЭКАНИНИ НАМОЙИШ ЭТДИ

Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Иккинчи жаҳон урушида қозонилган Ғалабанинг 75 йиллигига бағишлаб Москвада ўтказилган тантанали тадбирларда иштирок этиши халқро ижтимоий-сиёсий ва эксперт-таҳлил доираларида катта қизиқиш уйғотди

Уруш пайтида ҳалок бўлган аскарлар хотирасига ҳурмат бажо келтириш ва уларнинг номларини абадийлаштириш тарафдори бўлган Ўзбекистон дўстлари ва хайрихоҳ жамоатчилик вакиллари Ўзбекистон Президентининг Россияга амалий ташрифи ва тантаналарда иштирокини юқори баҳолашмоқда. Буни Ўзбекистон фаол ташкилотининг ёрқин ифодаси, дея эътироф этиб, давлатимиз раҳбари тарихий адолат тарафдори эканини намоиш этаётганини билдирмоқда.

Хусусан, Туркиянинг Стратегик фикрлар

институту директори, профессор Муҳаммад Савашли Кавкасали (Туркия) Президент Шавкат Мирзиёевнинг ушбу сафари қатор сабабларга кўра алоҳида аҳамиятга эга эканини таъкидлади. Унинг билдиришича, Ўзбекистон, биринчи навбатда, Иккинчи жаҳон уруши ва унда қозонилган Ғалабани нишонлаш мавзусига янгича муносабатда бўлмоқда. Иккинчидан, бу ташриф Россия Федерацияси билан стратегик ҳамкорликни сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқади.

"Шунингдек, Ўзбекистоннинг Москвадаги тадбирларда иштироки икки жиҳатдан муҳим аҳамият касб этади. Биринчидан, Ўзбекистон муҳим шेरлик давлатдир, иккинчидан эса мамлакат жорий йил МДҲ га раислик қилмоқда. Яна бир жиҳат, мамлакатнинг Евроосиё иқтисодий иттифоқида қўзғатувчи давлат сифатида иштирок этишдан манфаатдорлиги ҳам катта аҳамиятга эга. Ушбу омилларнинг барчаси Москвадаги тарихий аҳамиятга эга тадбирларда Президент Шавкат Мирзиёевга алоҳида маҳорат бериб, дея қайд этади туркиялик эксперт.

Давоми 2-бетда

Видеоконференция

ТУРИЗМНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИГА БАҒИШЛАНДИ

Лутфулла СУВОНОВ,
"Янги Ўзбекистон" мухбири

Туркий тилли давлатлар ҳамкорлик кенгаши (ТТДХК) туризм вазирларининг видеоконференция шаклидаги V йиғилиши бўлиб ўтди. Йиғилишда "COVID-19" пандемияси шароитида туризм соҳасининг бугунги ҳолати, кенгаш мамлакатларининг туризм секторини жонлантиришга доир тажрибаси, аъзо давлатлар ўртасида сайёҳлик алмашинуви тиклашга оид чора-тадбирлар ҳамда сайёҳлик йўналишларини янада яхшилашга қаратилган турли лойиҳа ва ташаббуслар муҳокама қилинди.

Видеоконференцияда Ўзбекистон Бош вазирининг ўринбосари, Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси раиси Азиз Абдухалимов мамлакатимизда туризм соҳасини қўллаб-қувватловчи чора-тадбирлар ва дастурлар, Президентимизнинг жорий йил 28 майдаги "Коронавирус пандемиясининг салбий таъсирини камайтириш учун туризм соҳасини қўллаб-қувватлашга доир кечкитириб бўлмайдиган чора-тадбирлар тўғрисида"ги фармони ва 19 июндаги "Туризм соҳасини санитария-эпидемиологик хавфсизлигининг

кучайтирилган режими талабларига қатъий риоя қилган ҳолда ривожлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қароридан белгиланган имтиёз ва энгилликлар тўғрисида афторлича маълумот берди.

Шунингдек, тадбирда Хавфсиз туризм фонднинг яратилиши ҳамда "Uzbekistan. Safe travel GUARANTEED" санитар-эпидемиологик хавфсизлик тизимининг ишлаш механизми тўғрисида сўз борди.

Давоми 2-бетда

Дилдаги гаплар

НАВОЙНИ ЎҚИБ, ПУШКИНДАН БАҲРА ОЛИБ...

Бошланиши 1-бетда

Урушлар, уларнинг келиб чиқиш сабаблари, асоратлари, етакчи давлатларнинг жанговар ҳарбий қудрати, неча минг километр узоқликдаги нишонни беҳато урадиган ракеталар ҳақида кўп ёзилган. Шу қадар кўп ёзилган, уларнинг айримлари уруш тушунчаси тарбияга ўхшаб кетади. Боз устига, уларда бир фикр деярли учрамайди: жангу жадалларда ҳеч ким ғолиб бўлмайди. Кучсизлар билан ғолиб кучлилар ҳам оғир йўқотишларга дучор бўлади. Ғолибнинг ҳам, мағлубнинг ҳам уйи бўзлади, ери қонга тўлади, даласи порох ҳидига тўйнади. Патрон ичидан отилиб чиқаётган ўқ одам танламайди. Янада даҳшатлиси, улуг адиб Чингиз Айтматов ёзганидек, урушларнинг фожеаси шундаки, уни бошлаган саркардаларнинг номлари тарихда қолади, уларга ёдгорликлар ўрнатилди, аммо жанггоҳларда қурбон бўлган миллион-миллион одамлар орасида даҳо олимлар, миллилатнинг фахрурига айланган буюк истеъдод эгалари борлиги ҳақида ҳеч ким ўйламайди. Шу боис ҳам бу йил Ғалаба кунини нишонлашда ватандошларимизнинг жанггоҳларда қўсатган мислсиз жасоратлари, Ғалабага қўшган салмоқли ҳиссалари алоҳида эътироф этилди. Янада муҳими, шу пайтгача тўла ошкор қилинмаган кўпдан-кўп маълумотлар очикланди. Ўзбекистонликларнинг кўпдан-кўп жасоратлари янги фактлар, рақамлар, фронт ҳужжатлари, архив материаллари, шахсий хотиралар мисолида кенг очиб берилди.

Дунё афсонавий генерал Собир Раҳимовни, тошкентлик темирчи уста Шоҳмад Шоҳамудовни, машҳур "Сен етим эмассан" шеърини, шу номли фильмин, "Қирқ биринчи йил олмалари"ни яхши биларди, Тамарахоним ва бошқа улуг санъаткорларимизнинг оқоларда янраган кўшикларини, жангчи шоирларимизнинг ўтли сатрларини тинлаганлар оз эмас эди. Энди эса улар ёнига беш арслон фарзанди урушдан қайтмаган қаҳрамон она Зулфия Зокированинг барҳаёт номи қўшилди. Совет Иттифоқи Қаҳрамони унвонига сазовор бўлганлар рўйхати 280 тадан 301 тага кўпайди. Ўзбекистонга олиб келинган 250 мингдан зиёд боланинг бирортаси ҳам қаровсиз қолмагани, ўзбек оналари уларнинг ҳар бирини қайноқ бағрига босиб, ювиб-тараб, туққан фарзандидек атрофда гиригитон бўлгани, ўзи емай едиргани, киймай кийдиргани янада ойдинлашди. Бундай меҳри, болажон эл яна қайда бор, дегин келади. Иккинчи жаҳон уруши йилларидаги тарихимизни ўрганишда том маънода янги давр бошланди. Бу даврнинг янги ҳақиқатлари халқимизнинг шаъни ва гурурини янада улуглайди, дунё ҳамжамияти кўз ўнгидеги ўзбекистонликларга хос эзгу фазилатларнинг янги-янги қирралари намойиш бўлади. Урушнинг тўрт йили давомида давлатга салкам 5 миллион тонна пахта, миллион тоннадан ортиқ ғалла, бир ярим миллион тонна гўшт топширган, бор будини ўзи емай фронтга жўнатган халқни, чиндан ҳам, яна қаердан топиш мумкин.

Урушнинг оғир юки рус халқи бошига тушди. Собик иттифок ғолиб бўлди, аммо бу ғолиблик унга иқтисодий, маънавий руш-нолик олиб келмади. Тузумнинг ғайринисоний, ҳаммага бир хил кўз билан қарамаслик сийсати боис ғолиб халқнинг аҳоли оғирлашди, энгил тортади.

Ўз тарихида мисли кўрилмаган йўқотишларга дуч келган, совет тузумидан қолган фикрвий, мафкуравий мерос, пароканда иқтисод, чағал миллий сийсат оқибатлари ҳамон сезилиб турган Россия дунёнинг янги реалликлариға мослашиш, давлат-ҳамият-шаҳс муносабатларида, кўп тиллилик ва динлилик шароитида демократик тамойилларнинг замонавий андозаларига амал қилиш, шунингдек, иқтисодий ривожланиш билан бирга маънавий ўсиш борасида ҳам фаол бўлиш режаларини ишлаб чиқмоқда. Халқаро кузатувчилар фикрича, гоёт катта куч ва имкониятга эга бўлган Россиянинг нуфузи депсинишлар билан бўлса-да, тикланмоқда.

Эътироф этиш керакки, мамлакатларимиз ўртасидаги алоқалар йилдан йилга ривожланиб бораётир. Ўзбекистон дунёга очилаётган эркин, маърифий давлат сифатида миллий манфаатларимизга мос барча тақлифларни кўриб чиқишга, дунё мамлакатлари билан манфаатли ҳамкорлик алоқаларини кенг йўлга қўйишга тайёр экани ҳеч кимга сир эмас. Қисқа вақт ичига миллий тараққиёт йўлимизни топиб олдик, муваққил ички ва ташқи сийсатга эга бўлдик. Истиқлолнинг дастлабки кезлари улуг ниятларимизга, бу йўлдаги қатъиятимизга шубҳа билан қараганлар, "Миллий республикалар иттифок раҳна-молчилиги узоққа бора олмайди, маҳдудликка берилиб, маърифий дунёдан узилади, бўйин эгиб яна бағримизга қайтади", деганлар бугун биздан янгича янаш, янгича фикрлаш, миллий тараққиётнинг янги босқичларига кўтарилиш, элни эл, юртни юрт мақомига кўтаришда

ўрнат олмоқда. 2017 йилдан кейин Ўзбекистон ижтимоий-сийсий, маънавий-маърифий янгиланиш босқичига ўтди. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг халқчил умидбахш сийсати, мамлакат ривожига янги куч-қудрат бахш этувчи Ҳаракатлар стратегияси, амалий ташаббус ва тақлифлари, одамлар билан жонли мулоқот, ютуқ-камчиликларнинг ошқо-ра таҳлили жамият аъзолари, айниқса, ёшларнинг ижтимоий фаоллигини оширди. Минтақада барқарор тинчликка эришиш, ҳамкорлик йўллари очилиш, сохта тўсиқларни олиб ташлаш, Афғонистон муаммосини, умуман, можабо ва тушунмовчиликларни, улар қаерда юзага келмасин, тинч йўл билан, томонларни тинглаш ва манфаатларни ҳисобга олиш асосида ҳал этиш борасидаги амалий ҳаракатлари, яхши кўшнчилик, кўп арслон ришталарни қайта тиклаш сийсати дунё дипломатик тафаккури ва тажрибасига янги йўналиш бўлиб қўшилди. Ўзбекистон раҳбарининг кучли сийсий иродаси, ўзбек дипломатиясининг сўнгги ютуқлари дунё микросида эътироф этилди.

Ўзбекистон — Россия муносабатларининг бугунги кўлами ҳақида гап борар экан, улар, асосан, мамлакатларимизда тинчлик ва барқарорликни, миллатлараро тўтовулини мустаҳкамлаш, икки томонлама манфаатли алоқаларни йўлга қўйиш, минтақавий ва бошқа хавф-хатарларга қарши биргаликда, бамаслаҳат курашиш ниятларидан иборатлигини қайд этмоқ зарур. Ўзбекистон бугун собик иттифокнинг аҳоли томонидан пахта эксан, деса ҳам "хўб бўлади" дея қўл қовуштириб турадиган ижрочи аъзоси эмас, дунёга ўз йўли, илм-маърифати, иқтисодий потенциалли, қалби пок, меҳнатсевар халқи, илмга чанқоқ ёшлари, покиза нияти, имон-эътиқоди билан чиқибатган мустақил мамлакат. Бундан бошқа йўл йўқ ва бўлиши ҳам мумкин эмас.

Ўзаро тенглик ва ҳурмат-эътирофга асосланган икки мамлакат алоқалари давлатимиз раҳбарининг 2017 йилнинг апрель ойида Россия Федерациясига расмий ташрифидан кейин янада ривожланди. Икки давлат Президентларининг мулоқотлари натижаси ўларок, алоқаларнинг узоқ муддатли истиқболлари белгилан олди, ҳамкорлик соҳалари кенгайди, умумий қиймати 16 миллиард АҚШ доллари ҳажмида ҳужжатлар оидорада идоралараро ҳужжатлар имзоланди.

2018 йили октябрь ойида Россия раҳбари Владимир Путин давлат ташрифи билан Тошкентга келди. Икки томонлама музокаралар натижасида савдо-иқтисодий, энергетика, илм-фан, таълим, маданий-гуманитар соҳаларда ҳамкорлик қилиш тўғрисида муҳим ҳужжатларга имзо чекилди. Ташриф доирасида "Янги иқтисод учун — янги кадрлар" мавзусида Ўзбекистон таълим форуми бўлиб ўтди. Ҳар икки мамлакат Ташқи ишлар вазирликлари, парламентлар ўртасидаги ҳамкорлик фаоллашиб бормоқда. Мамлакатимиз парламенти делегациялари Россия Давлат Думаси томонидан ўтказилаётган халқаро тадбирларда мунтазам қатнашмоқдалар. Ўзбекистон ва Россия ўртасида эркин савдо режими амал қилаётир. Ўзбекистонда Россия капиталли билан ишлайдиган жами 1 828 та, жумладан 1 229 та қўшма корхона фаолият юритамоқда. Россия Федерациясига қарашли 72 та фирма ва корхона аккредитациядан ўтган. Россия ҳудудида ўзбекистонлик

Пушкнинг Тошкентдаги ҳайкали

резидентлар иштирокида 600 та корхона ташкил этилган.

Мамлакатларимизнинг маданий-маърифий, таълим, соғлиқни сақлаш соҳаларидаги алоқалари йилдан-йилга ривожланаётганини ҳам эътироф этиш зарур. Ўтган йили Тошкентда Рус маданият марказининг 25 йиллиги тантанали нишонланди. Ўзбекистонда Россия нуфузли университетларининг филиаллари ишлаб турибди. Ўзбекистон олий ва ўрта махсус таълим уюв юртлари ва умумтаълим мактабларида рус тили ва адабиётини ўрганишга алоҳида эътибор берилди. "Ҳаёт адабиёти" журналида рус классик ёзувчи ва шоирларининг асарлари ўзбек тилига ўйрилиб, журналхонларга беминнат тақдим этилмоқда. Бу йил ушбу нашрда Ф. Достоевскийнинг машҳур "Ака-ука Карамазовлар" роман эпосеяси таржима-сини чоп этиш ниятисига эгадир. Москва шаҳрида буюк ўзбек шоири ва мутафаккири Алишер Навоийга ҳайкал ўрнатилиши, Ўзбекистонда рус шоири Александр Пушкин ижодида алоҳида эътироф кўрсатилиши фикримизнинг далилидир.

Ҳаёт чархи тинимсиз айланди. Замонлар, даврлар ўзгаради, сулопалар янгиланади, аммо кеча кундузга, кундуз кечага уланибди, ёруғ кунлар кетидан бугунгидек ташвишли — дунёни аёвсиз қамраган пандемия ҳолатлари ҳам юзага келиб, инсоннинг ақл-заковати, сабр-қаноати, тилу дилининг поклиги, уйғоқли-ғани синовдан ўтказилади. Махтумқули "Не келса бошинга тилинган келур", дейди. Тил билан бирга, оғоҳлиқни унутиш, номуносив хатти-ҳаракатлар, ортқича ҳою-ваздан ҳам келади офат дегани. Алишер Навоий бобомиз бундай ҳолатда қандай йўл тутуш лозимлигини айтиб кетганлар:

То ҳирсу ҳавас хирмани барбод ўлмас,
То нафсу ҳаво қасри барафтод ўлмас,
То зулму ситам жонига бедод ўлмас —
Эл шод ўлмас, мамлакат обод ўлмас.

Янгиланаётган Ўзбекистонда юртилаётган бугунги янги сийсатнинг бош мақсади аини шундай: одамлар ўз ҳаётидан рози бўлиб яшашлари, илм-маърифатда, турмуш тарзида, дунё кенгликларига чиқишда ҳеч кимдан кам бўлмастликлари, фарзандлари камолини кўришлари керак. Эл шод, юрт обод бўлиши учун бирлик, ҳамжиҳатлик зарур. Бунинг учун бизда, улуг шоир Пушкин айтганидек:

Икки туйғу рўҳимизда бор,
Қалб юқ олағи улардан ҳар чоқ —
Она юрта меҳру садоқат,
Оталар қабрини зиёрат этмоқ.

ЎЗБЕКИСТОН РАҲБАРИ ТАРИХИЙ АДОЛАТ ТАРАФДОРИ ЭКАНИНИ НАМОЙИШ ЭТДИ

Бошланиши 1-бетда

"Sahipkiran" стратегик тадқиқотлар маркази директори Месут Эмре Каракосе (Анкара) фикрича, Ўзбекистон Президенти ўзининг самимий ва қатъиятли ҳаракатлари, тарихий адолатни тиклаш йўлидаги амалий қадамлари билан нафақат ўз давлатининг тинчлиги ва фаровонлиги ҳақида қайғурадиган ҳақиқий давлат етакчиси, балки бутун халқаро ҳамжамият арбоби эканини намойиш этди.

— Президент Шавкат Мирзиёевнинг ўзбек халқининг фашизм устидан қозонилган Буюк Ғалабага қўшган ҳиссаси ҳақидаги самимий сўзлари менда катта таассурот қолдирди, — дейди у. — Шу нукта назардан, ўзбек аскарлари Россия ва бошқа давлатларнинг ҳарбий хизматчилари билан бирга Москвадаги Ғалаба парадига иштирок этиши мантқан тўғри, деб ҳисоблайман.

Нидерландиядаги "Совет шон-шарф майдони" жамғармаси директори, журналист ва тарихчи Ремко Рейдинг эса Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг фашизм устидан қозонилган Буюк Ғалабанинг 75 йиллиги муносабати билан Москва шаҳрида ўтказилган тантаналардаги иштироки уни беҳад қувонтирганини таъкидлади.

— Умрини Иккинчи жаҳон уруши қурбонлари хотирасини ўрганиш ва абадийлаштиришга бағишлаган инсон сифатида айтишим мумкинки, уруш пайтида Амерсфорт концлагерида отиб ўлдирилган 101 нафар ўзбек аскарлари хотирасининг унутилмаслиги мен учун муҳимдир, — деди Ремко Рейдинг. — Мустақил Ўзбекистон тарихида мамлакатнинг Куролли кучлари вакиллари биринчи бор Қизил майдондаги парадда қатнашиши ҳақида хабар топгач, Ўзбекистон уруш қатнашчилари ва уруш қурбонлари хотирасини амалда шарафлашга яна бир бор амин бўлдим.

Россиянинг Европа ва Осиё тадқиқотлари маркази директори Андрей Русаков Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Иккинчи жаҳон урушида фашизм устидан қозонилган Буюк Ғалабанинг 75 йиллиги тантаналаридаги иштирокини шарҳлар экан, фронт ортида меҳнат қилган инсонларнинг ғалабага қўшган ҳиссаларига алоҳида эътибор қаратди.

— Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Буюк Ғалаба 75 йил тўлиши муносабати билан ташкил қилинган тантаналарда қатнашиши халқлар дўстлиги концепциясига тўла мос келади, — деди у. — Фашистлар Германияси устидан қозонилган ғалабада нафақат Қизил армия кучлари, балки Марказий Осиё халқларидан ташкил топган меҳнат ва қурилиш батальонларининг ҳам алоҳида хизмати бор.

Ўзбекистон раҳбарининг фикрига қўшилмаслигини илҳомий йўқ. У даҳшатли синовли йилларда кекса авлод қаҳрамонликлари тўлиқ ёдда тутиш учун Буюк Ғалабанинг барча жиҳатларини чуқурроқ ўрганишимиз кераклигини таъкидлади.

Шонли сана муносабати билан уруш йилларида оғир шароитда бўлса-да, заҳмат чекиб, қилинган меҳнат мавзусини ўрганиш ва тушунишга қайтиш учун ноёб имконият пайдо бўлди. Ғалабанинг пойдевори Урта Уралда қўйилган, десак ҳеч муболага бўлмайди. Чунки ушбу ҳудудда барча собиқ совет республикаларидан келган меҳнат-

Тошкент шаҳри марказида таниқли темирчи Шоҳмад Шоҳамудов оиласига ўрнатилган ёдгорликни қайта тиклаш тўғрисидаги қарорни яхши эслайман. Бу йил яна бир янги қадам ташланди — Президент Шавкат Мирзиёев Иккинчи жаҳон урушида қозонилган Буюк Ғалабанинг 75 йиллиги муносабати билан Москвада ташкил қилинган тадбирларда иштирок этди.

Аслида Ўзбекистон раҳбарининг ўзига хос муносабати нафақат ўз халқига, балки халқаро жаҳон ҳамжамиятига қаратилган. Дарҳақиқат, уруш инсоният учун даҳшатли фалокатдир ва урушнинг олдини олиш, тинчлик ҳамда оқсоқилликни сақлаш ҳар биримизнинг бурчимиздир. Тегишли воқеалар ва ёдгорликлар бизни нотўғри қадамлардан оғохлантирадиган кўргазмали воқеалар бўлиб, тинчлик ва оқсоқиллик барча инсоний ютуқларнинг асоси эканини доим эслатиб туради.

Шу боис, айтиш мумкинки, Ўзбекистонда тинчлик ва оқсоқилликни таъминлаш бўйича кўрилатган кенг қамровли чора-тадбирлар мамлакат раҳбарининг нафақат халқаро муносабатлардаги замонавий мураккаб жараён ва уларнинг келгусидаги ривожланишини чуқур англаши, балки ҳар бир ишга жавобгарлик ҳисси ва уларни ҳал қилишда чинакам хоҳиш билан ёндашишдан дарақдир.

Ўзбекистонда бир неча бор бўлганман. Серкўёш юртингизга сафарларим чоғида мамлакатингиз халқининг Буюк Ғалабага муносиб ҳисса қўшгани, фронт ўчоғидан эвакуация қилинган миллионлаб қариялар, аёллар ва болаларни оиласига қабул қилгани тўғрисида янги-янги маълумотлар билан танишиб бораётиман.

Шу йил 9 май кўни Тошкентда муқташам Ғалаба боғи очилди. У ўзбек халқининг мардлиги, олижаноблиги, саховати ва меҳрибонлиги тимсолига айланди.

Шунингдек, менга музейда Нидерландияда нацизм қурбонига айланган 101 нафар ўзбек аскарлари тадбирига бағишланган махсус бўлим мавжудлиги ҳақида хабар беришди. Тез орада Тошкентдаги Ғалаба боғига ташриф буюриб, мемориал мажмуа тўпламлари боғидаги қатнашчиларни тўғрироқларида кўмилган ўзбек аскарларининг шахсини аниқлашга ўз ҳиссамни қўшаман, деб умид қиламан.

кашлар бирлашишганди.

Шу ўринда таъкидлаш керакки, Иккинчи жаҳон уруши ва унда ғолиб бўлганлар қаҳрамонликлари Россия ва бошқа мустақил давлатларда ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашнинг асоси бўлиши керак.

Шунингдек, "Berliner Telegraph" (Германия) журнали ўз веб-саҳифасида "Бизнинг умумий тарихимиз, умумий ғалабамиз" сарлавҳаси остида махсус материални жойлаштирди.

Унда қайд этилишича, Россия Президенти Ўзбекистон Президентига Иккинчи жаҳон урушидаги Ғалабанинг 75 йиллиги муносабати билан тантаналарда иштирок этишга розилик бергани учун миннатдорлик билдирган.

"Бу бизнинг ўзига хос иттифоқчилик муносабатларимизнинг яққол намойишидир", дея Россия Президенти сўзларидан иқтисоб келтирилган нашрда.

Шунингдек, нашр Россия раҳбарининг мустақил Ўзбекистон Куролли кучлари вакиллари Қизил майдондаги парадда биринчи марта иштироки ҳақида фикр билдирганини қайд этган. Мақолага: "Россия Президенти, шунингдек, Ўзбекистон халқи Ғалабага улкан ҳисса қўшгани, ўзбекистонликлар фронт ортида фидокорона меҳнат қилгани, ўзбек заминни эвакуация қилинганларни бағрикенглик билан қабул қилганини мамнуният билан қайд этди", дея қўйилган.

"Дунё" АА

Видеоконференция

Бошланиши 1-бетда

Юқорида қайд этилган замонавий туризм яратилишда ғарбда Авиценна номи билан машҳур ватандошимиз, буюк аллома Абу Али Ибн Синонинг илмий меросидан фойдаланишга оид далиллар учрашув иштирокчиларида алоҳида қи-

ТУРИЗМНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИГА БАҒИШЛАНДИ

зиқиш уйғотди. Айнан Ибн Сино минг йиллар аввал эпидемиология ва карантин режимига асос солгани таъкидланди. Абу Али Ибн Сино "Сайёҳлар учун тадбирлар" ("Фи тадбир ал-мусофирин") номли илмий асосланган услубий кўпланмани ишлаб чиққан бўлиб, у бугунги кунда туризм бозорининг барча иштирокчилари учун сайёҳларни жалб қилиш ва уларнинг хавфсизлигини таъминлашда муҳим аҳамият касб этмоқда.

Тадбир иштирокчилари туризм соҳасини тезкор тиклашга доир чора-лар, хусусан, "Uzbekistan. Safe travel GUARANTEED" санитар-эпидемиологик хавфсизлик тизими ҳамда Андижон, Бухоро ва Ўрганг аэропортларида "Очиқ осмон" режимининг кенгайтирилиши, шунингдек, республика бўйича турли туристик зоналарнинг ривожланиш механизмларини юқори баҳоладди.

Қайд этилганидек, ўтган йили юртимизга ташриф буюрган жами 6,7 миллион сайёҳнинг 52 фоизи (яъни 3,8 миллион киши) Туркий тилли давлатлар ҳамкорлик кенгаши аъзолари улушига тўғри келади.

Шундан келиб чиқиб, Ўзбекистон томони барча иштирокчилар билан ҳамкорликда амалга ошириш керак бўлган қатор ташаббусларни илгари сурди.

Жумладан, ҳаёти мобайнида кўплаб давлатлар (Озарбайжон, Туркия ва Марказий Осиё мамлакатлари)га сафар қилган шоир ва тилишунос, наманганлик Исҳоқхон Тўра Ибрат каби турк олами буюк олимлари изидан махсус турлар ташкил этиш таклиф қилинди. Ушбу йўналишлар аралаш сайёҳлик турларининг ривожига туртки бериши мумкинлиги таъкидланди.

Шунингдек, Туркистондаги Аҳмад Яссавий мақбараси, Тошкент вилоятидаги Зангиота ва Кўнғирот туманидаги Ҳаким ота Боқирғоний зиёратгоҳларини ўз ичига олган "Олтин учбурчак" турини фаоллаштириш таклиф этилди.

Ўзбекистон томонидан Туркий тилли давлатлар ҳамкорлик кенгаши туризм салоҳияти ва бошқа йўналишлар тарғиботи учун хизмат қилувчи алоҳида телеканал яратиш таклифи берилди. Ушбу йўналишдаги ҳамкорлик иштирокчи мамла-

катлар орасида эфир вақтини тақсимлаш орқали амалга оширилди.

ТТДХА бош қотиби Бағдод Амриев мамлакатимизнинг бой тарихий маданий мероси ва улкан туристик салоҳиятини қайд этиб, Ўзбекистоннинг иштироки туристик лойиҳаларни ривожлантиришга кўп томонлама туртки беришига ишонч билдирди. У Ўзбекистон Республикасига ташкилотга аъзо давлатларнинг туристик шаҳарлари бўйлаб тайёр турпакеклар тизимини кўзда тутувчи "Замонавий ипак йўли" лойиҳасидаги иштироки учун алоҳида миннатдорлик билдирди.

Ташкилот бош қотиби Ўзбекистон томони билдирган барча тақлифлар учрашув протоколига киритилишини қайд этди.

Тадбир якунига қўра, Ўзбекистон ташаббуси ҳамда конференция иштирокчиларининг қўллаб-қувватлаши билан ТТДХА туризм масалалари вазирларининг навбатдаги VI йилги йиғилиши 2021 йилда Қўқон шаҳрида ўтказишга доир келишувга эришилди.

Долзарб мавзу

Қайта тикланувчи энергетика соҳаси ривожини мамлакатнинг географик жойлашуви, табиий ресурслар мавжудлиги ва молиявий имкониятлари бағрик. Яъни мазкур йўналишда ҳамма бир хил имкониятга эга эмас. Масалан, Исландия геотермик — ер бағридаги иссиқликдан фойдаланиш борасида кенг салоҳиятга эга бўлса, Италия ва Испанияда қуёш энергияси бўйича устуллик мавжуд. Дания, Нидерландия ва Германия шамол энергиясидан фойдаланиш бўйича Европа Иттифоқида етакчилик қилади. АҚШ, Хитой, Япония каби давлатлар қуёш, шамол ва сув энергетикасини стратегик йўналиш деб белгиланган.

“ЯШИЛ ЭНЕРГЕТИКА”:

ЎЗБЕКИСТОНДА УШБУ ЙЎНАЛИШДАГИ ИШЛАР РИВОЖИГА НИМА ТЎСҚИНЛИК ҚИЛМОҚДА?

Ислом ХУШВАҚТОВ,
Носир АМИНОВ,
Олий Махжис Қонунчилик
палатаси депутатлари

Маълумотларга кўра, 2018 йилга келиб дунёда қайта тикланувчи энергия манбаларининг ўрнатилган умумий қуввати 2006 ГВт.ни ташкил этди. Ҳозирги кунда дунёнинг 160 дан ортиқ давлати қайта тикланувчи энергетикани ривожлантиришга йўналтирилган махсус қонунлар ёки соҳани ривожлантиришнинг миллий стратегияларини қабул қилган. Уларда 2030 йилга қадар умумий энергетика тизимида қайта тикланувчи энергетика салмоғини 50 фоизга етказиш режалаштирилган. Қайта тикланувчи энергетика бугунги кунда йирик иш берувчи соҳага айланган бўлиб, тармоқда 7,7 миллион ишчи ва мутахассис фаолият юритмоқда.

Гарчи қайта тикланувчи энергия манбалари қурилмаларини харид қилиш ва ўрнатишда дастлаб катта маблағ талаб этилса-да, улар кейинчалик иқтисодий жиҳатдан ўзини оқлайди. Бундай қурилмалардан ишлаб чиқариладиган энергия нархи йилдан-йилга пасайиб боради. Аънавий углеводород ёқилги ресурсларини қазиб чиқариш ва уни қайта ишлаш харажатлари, аксинча, кўтарилиб боради.

Қайта тикланувчи энергия манбалари соҳасини ривожлантиришни қўллаб-қувватлаш усуллари турлича. Шу билан бирга, бундай энергия манбаи асосида вужудга келган электр энергиясини сотиш учун имтиёз ва преференциялар дунёнинг деярли барча давлатида жорий этилган. Махсус яшил сертификатлардан фойдаланиш, яъни қайта тикланувчи энергия манбаи орқали ҳосил қилинган энергияни юқори нархда олувчи истеъмолчиларга сотиш механизми Швеция, Буюк Британия, Италия, Бельгия, Польшада амал қилади. Бу борадаги солиқ имтиёзлари Мальта, Финляндия, Кипр, Буюк Британия, Чехияда таътил қилинган.

Бундан ташқари, имтиёзли кредитлар, соҳада илмий тадқиқотлар олиб борувчиларни ҳамда турли ускуна, қурилмаларни ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувватлаш, кадрлар тайёрлаш ва малакасини ошириш, намунавий лойиҳаларни намоиш этган ҳолда қайта тикланувчи энергия

манбалари ҳақида жамоатчилик ўртасида кенг тарғибот-ташвиқот ишларини рағбатлантириш каби жараёнларга қаратилган алоҳида ёндашуви жаҳон тажрибасида кўп кузатиш мумкин.

Мазкур соҳанинг ҳуқуқий асослари келадиган бўлса, Германияда қайта тикланувчи энергетикани ривожлантиришга қаратилган еттига қонун мавжуд. АҚШ, Австралия, Австрия, Бельгия, Бразилия, Канада, Дания, Франция, Ирландия, Жанубий Корея, Нидерландия, Португалия, Сингапур, Швеция, Швейцария, Ҳиндистон каби мамлакатларда махсус яхлит қонунлар қабул қилинган.

Энергетика иқтисодиётининг, умуман, тараққиётининг “қон томири” ҳисобланади. Шу боис, мазкур соҳани ривожлантириш ўта долзарб. Мамлакатимизда бугунги кунда жами ўрнатилган қувватлари 14 минг мегаваттга тенг электр станциялари мавжуд бўлиб, бу талаб 2030 йилга бориб 20 минг мегаваттга етади. Яъни электр энергиясига бўлган бугунги йиллик эhtiёж 59-60 миллиард кВт/соат бўлган бир вақтда, 2030 йилга бориб ушбу кўрсаткич 107 миллиард кВт/соатни ташкил этади.

Мамлакатимизда иқтисодиёт тармоқлари ривожланиши ва аҳоли эhtiёжлари ўсиши натижасида электр энергиясига бўлган эhtiёж кун сайин ортиб бормоқда. 2000 йилда бир нафар истеъмолчи бир ойда 114 кВт/соат электр энергияси ишлатган бўлса, охириги йилларга келиб бу кўрсаткич 200 кВт/соатга етди. Бугунги кунда республикамиз бўйича электр энергиясидан фойдаланишда аҳоли улуши 26,5 фоизга етган. Ваҳоланки, 1990 йилда ушбу кўрсаткич 13,9 фоиз эди.

Электр энергияси ишлаб чиқаришга кел-

тадиган харажатларнинг асосий қисmini табиий газ, мазут, қўмир ташкил этмоқда. Мазкур кўрсаткич ҳозир 43 фоизга тенг ва уларнинг нархи дунё бозоридида қимматлашиб бораётгани инобатга олинса, унинг аҳамияти янада ошади. Мамлакатимизда электр энергияси ишлаб чиқаришнинг 86 фоизи иссиқлик электр станциялари ҳиссасига тўғри келади. Ушбу ИЭСларда йилга 17 миллиард метр куб табиий газ сарфланмоқда, ваҳоланки, шунча газни қўшимча қиймат яратиш (синтетик ёқилги, полипропилен олиш) жараёнларига йўналтириш мумкин. Бу эса, ўз навбатида, ижтимоий муаммоларни ҳам (аҳоли бандлиги, атроф-муҳит муҳофазаси) ҳал этиш имкониятларини яратди.

Ҳар қандай бизнес учун барқарор ва узлуқсиз энергия ресурслари таъминоти жуда зарур. Электр энергияси таъминоти мукаммал ҳолатга келтирилмас экан, Ўзбекистоннинг олис ҳудудлари инвесторлар назаридан четда қолаверади. Бежиз электр энергияси таъминоти Жаҳон банки томонидан ишлаб чиқилган “Ease of Doing Business” индексини белгилловчи кўрсаткичлардан бири этиб танланмаган.

Мамлакатимизнинг амалдаги бир қатор қонун ҳужжатларида қайта тикланувчи энергетика соҳасидаги муносабатларни тартибга солишни айрим нормалар мавжуд, шунингдек, “Қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш тўғрисида”ги қонун ҳаётга татбиқ этилган.

Юқорида келтирилган ҳуқуқий ҳужжатларга асосан, соҳани ривожлантириш бўйича давлат дастурлари, йирик инвестициявий лойиҳалар амалга оширилмоқда. Фанлар академияси ҳузуридаги “Физика-Қуёш” илмий ишлаб чиқариш

бирлашмаси тизимидаги институтлар ҳамда Халқаро қуёш энергияси институти илмий ишланмалари мазкур соҳани ривожлантиришнинг илмий асосларини ишлаб чиқишга хизмат қилмоқда. Соҳада 50 дан ортиқ тадбиркорлик субъекти фаолият юритмоқда. Бироқ бугунги жадал тараққиёт республикамизда ушбу йўналишда давлат системини тизимли юритишнинг ҳуқуқий асосларини белгилаб берувчи мукаммал меъёрий-ҳуқуқий базани яратиш заруриятини келтириб чиқармоқда. Соҳага давлат-хусусий шериклик асосида хусусий секторни жалб қилиш тақозо қилинапти. Амалдаги норматив-ҳуқуқий база ва техник инфраструктуралар эса ушбу жараёнга тайёр эмас.

Туркияда 60 фоиз, Жанубий Кореяда 20 фоиз электр энергияси хусусий корхоналар томонидан ишлаб чиқарилаётган бир вақтда бизда ҳанузгача хусусий корхоналарни тизимга қабул қилиш масаласи ҳал этилмаган. Гарчи амалдаги қонунларимизда қайта тикланувчи энергия манбалари қурилмалари ишлаб чиқарувчилари ҳамда жорий этувчи жисмоний ва юридик шахслар учун имтиёз ҳамда преференциялар кўзда тутилган бўлса-да, амалда ушбу имтиёзлар иқтисодий жиҳатдан мақбул бўлмагани туфайли улардан фойдаланилмайди. Демак, мазкур имтиёз ва преференциялар халқаро амалиётга мос таразда қайта кўриб чиқиши лозим бўлади.

Бундан ташқари, субсидия ва грантлар ҳисобида илгор технологияларни тарғиб этиш орқали ҳам соҳани кескин ривожлантириш мумкин. “Обод қишлоқ”, “Обод маҳалла” дастурлари асосида намунавий уйларга қуёш панеллари, шамол генераторлари ҳамда биогаз қурилмаларини жорий этишда субсидиялар ажратиш мақсада мубофиқ.

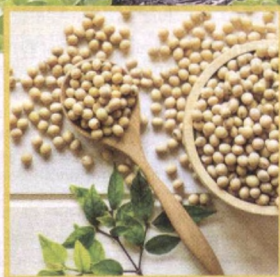
Албатта, яшил энергияни ишлаб чиқариш қиммат — катта маблағ талаб қиладиган жараён. Бу борада лойиҳаларни рўйбга чиқариш учун салоҳиятли инвесторларни жалб этиш, электр энергиясига иқтисодий жиҳатдан жозибдор тарифларни жорий қилиш лозим. Бироқ мамлакатимизда жозибдор тарифларни белгилашнинг мукаммал ҳуқуқий асослари яратилган, деб бўлмайди. Қолаверса, электр энергиясига бўлган мақбул тарифлар энергиядан самарали фойдаланиш имкониятини белгилаб беришини ҳам инобатга олиш лозим.

Қишлоқ ҳўжалиги

ЯНГИ УСУЛ АСОСИДА СОЯ ЭКИШ ИШЛАРИ ЯКУНЛАНДИ

Лутфулла СУВОНОВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Андижон вилоятида гўза қатор ораларига соя экиш бўйича янги тажриба синовдан ўтмоқда. Президентимизнинг жорий йил 21-22 май кунлари Андижон вилоятига ташири давомида фермер ҳўжаликларида ердан самарали фойдаланиш, тупроқ унумдорлигини ва фермерлар манфаатдорлигини ошириш борасида берган тошпириги ижросини таъминлаш мақсадида 10 минг гектар гўза қатор орасига соя экиш ишлари яқунланди.

Янги усулни амалга ошириш мақсадида Андижон вилоятига бутун умрини соя етиштириш илмига бағишлаган қишлоқ ҳўжалиги фанлари доктори, профессор Дилором Ерматова таклиф қилинди.

Олима андижонлик фермерларга гўза ва сояни бирданига экиб, тупроқ унумдорлигини ошириш, қўшимча дон олиб, тоза ўсимлик мойи олишга эришиш ҳамда гўзанинг маъданли ўғитларга бўлган талабини камайтириб, тупроқда экологик тоза муҳит яратиб,

органик маҳсулот етиштиришда яқиндан ёрдам берди.

Жалақудуқ, Олтинқўл, Ҳўжабод, Бўстон, Избоскан туманларида қишлоқ ҳўжалиги мутахассисларига олима ушбу дуккакли экин тури бўйича керакли тавсиялар берди ва гўза қатор орасига соя экиш ишлари бошлаб юборилди.

Қисқа фурсатда вилоят туманларида гўза майдонларида кўчат орасига соя экиш, соя агротехнологияси, ҳосилини йиғиштириб олиш, талаб этиладиган маблағлар ҳисоб-китоб қилиниб, соя экиладиган майдонларнинг пахта-тўқимачилик кластерлари, фермер ҳўжаликлари ва контурлар кесимидаги реестри тузилди.

Қишлоқ ҳўжалиги вазирлигидан олинган маълумотга кўра, ҳудудлар учун мамлакатимиздаги илмий муас-

сасалар ва уруғчилик ҳўжаликларида 28,4 тонна маҳаллий соя уруғи етказиб берилди.

Шунингдек, соя уруғини четдан олиб келиш бўйича Сербия, Россия, Украина, Туркия билан музокалар ўтказилди. Жумладан, Сербиядан соя уруғи олиб келиш бўйича ушбу давлатнинг Деҳқончилик ва савзавотчилик институти билан шартнома тузилди. Унга асосан, 4 навадаги “Фаворит”, “Фортуна”, “Меркур” ва “Тайфун” 232 тонна ҳамда Краснодар ўлкасидаги В.С.Пустовой номдаги Россия мойли экинлар илмий-тадқиқот институтининг тавсиясига асосан “Русское поле” МЧЖ билан “Славия”, “Зара” ва “Олимпия” нави 280 тонна соя уруғлиги махсус рейслар орқали юртимизга олиб келиниб, Андижон вилояти фермерларига етказиб берилди.

Ҳамкорлик кўламлари

Хоразмнинг хорижий инвестициялари

умумий қиймати 223,9 миллион долларга тенг бўлган 80 та йирик ва аҳамиятга молик лойиҳани ташкил этади

Соҳиба МУЛЛАЕВА,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги ҳузуридаги Инвестиция лойиҳаларини ишлаб чиқиш маркази томонидан Хоразм вилояти бўйича 26 та янги истиқболли лойиҳа ишлаб чиқилган.

Улар мамлакатимизнинг хорижий давлатлардаги элчихоналари ва дипломатик ваколатхоналарига тегишли тартибда бириктирилган бўлиб, 2020 йил 1 июлдан мазкур лойиҳаларни амалга ошириш чоралари қўрилди.

Режага киритилган тадбирларнинг техник-иқтисодий асосларини ишлаб чиқиш, уларга маҳаллий ва чет эл инвесторларини жалб қилиш ҳамда биргаликда молиялаштириш мақсадида Миллий банк, “Асакабанк”, “Ўзсаноатқурилишбанк” таъсисчилигида “Khorezm Invest Project” инвестиция компанияси ҳам ташкил этилди.

Юртимизнинг ўзига хос табиати, ер ости ва ер усти бойликлари, оққўнғил ва меҳнаткаш халқимизнинг жонқуярлиги ҳар доим чет эллик инвесторларнинг эътиборини тортиб келган. Бу қизқиқш йилдан-йилга ўсиб бораётганини Хоразм вилояти мисолида ҳам кузатиш мумкин. Президентимизнинг 2018 йил 19 декабрдаги “Ўзбекистон Республикасининг 2019 йилга мўлжалланган инвестиция дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига мувофиқ, 2019 йилда 26 та лойиҳа доирасида 182,9 миллион АҚШ доллари миқдоридида хорижий инвестицияларни ўзлаштириш режаси белгиланган эди. Бу 2018 йилга нисбатан 10 баробар кўп бўлиб, 2019 йил якунида асосий капиталга 204,7 миллион АҚШ доллари миқдоридида тўғридан-тўғри хорижий инвестиция ва кредитлар ўзлаштирилган.

Ўтган йил давомида вилоятимизда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш орқали умумий қиймати 46,4 миллион АҚШ доллари бўлган жами 15 та лойиҳа ишга туширилди ва шу орқали 648 та янги иш ўрни яратилди, — дейди Хоразм вилояти ҳўқими матбуот котиби Шоназар Кариев. — Жорий йилда республика тижорат банклари Хоразм вилоятининг шаҳар ва туманларига бириктирилиб, тасдиқланган дастурлардан ташқари умумий қиймати 223,9 миллион АҚШ долларига тенг бўлган 80 та йирик ва аҳамиятга молик лойиҳа шакллантирилди ва 2021 йил 1-чорак якунигача ишга туширилиши бўйича тармоқ жадаллари тасдиқланди. Ушбу лойиҳаларнинг 52 таси бўйича ишлар бошлаб

юборилган. Улардан бири — “Ҳазорасп” эркин иқтисодий зонаси ҳудудида жойлашган “Nur Muhammad Islom Obod” МЧЖ томонидан янги лойиҳа бўйича тиббиёт қўлқоплари ишлаб чиқариш ташкил этилди.

— Пандемия тарқалиши сабабли юртимизнинг соғлиқни сақлаш тизимидаги муассасалар ва лабораторияларнинг тиббиёт ускуналари, жиҳозлари, COVID-2019ни ўз вақтида аниқловчи тестлар ва дори-дармонларга бўлган талаб кескин ошди, — дейди қорхона раҳбари Раҳматжон Маткаримов. — Эркин иқтисодий зонада алоҳида божхона режими, солиқ имтиёзлари амал қилиши ҳудуднинг инвестициявий жозибдорлигини ошириб, тўғридан-тўғри сармояларни жалб қилишда муҳим омил бўлмоқда.

Қорхонада Хитойда ишлаб чиқарилган технологик ускуналар ўрнатилган. Лойиҳани ишга тушириш учун 1,6 миллион АҚШ доллари миқдоридида маблағ сарфланган бўлса, унинг 600 минг доллари тижорат банкининг кредитлари ҳисобланади. Бугунги кунга қадар ишга туширилган маблағ қувват билан фаолият қўрсатмоқда. Кенг, ёруғ цехлар, омборхона ва бошқа қўшимча хоналар барпо этилган. Бу ерда 40 нафарга яқин киши иш билан таъминланган. Уларнинг унумли меҳнат қилиши ва дам олишлари учун зарур шарт-шароит, қўлайликлар яратилган.

Мазкур лойиҳа амалга оширилиши натижасида йилга бир миллион долларлик импорт ўрнини босувчи тиббиёт қўлқоплари ишлаб чиқарилиши йўлга қўйилди. Бундан ташқари, махсусотларни Латвияга экспорт қилиш бўйича ишлар олиб боришмоқда.

Айтиш кераки, “Ҳазорасп” ЭИЗнинг мавжуд ер майдонлари (2-ҳудуди) мамлакатимизнинг Австрия, Бельгия, Буюк Британия, Германия, Греция, Франция, Испания, Италия, Латвия, Польша, Туркиядаги элчихоналари ва дипломатик ваколатхоналарига тақсимланиб, улар уларига бириктирилган ҳудудларда камида бестадан тўғридан-тўғри хорижий инвестиция лойиҳаси амалга оширилишини таъминлашга киришган.

Қарор ва ижро

НИЗОЛАРНИ СУДГАЧА ЁКИ СУДСИЗ ҲАЛ ҚИЛИШ

вақт, харажат ва ҳаракатларни қисқартиради

Самариддин ОЧИЛОВ,
Тошкент давлат юридик
университетининг
ихтисослаштирилган филиали
ўқитувчиси

Бутун давлат органларининг аҳоли билан мулоқотини такомиллаштириш, фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларининг ишончли ҳимоясини таъминлаш ҳамда муаммоларини ҳал этишнинг замонавий механизмларини жорий қилиш борасида бир қатор ишлар амалга оширилмоқда.

Айниқса, давлат органларини аҳоли билан янада яқинлаштириш, фуқароларнинг уларга бўлган ишончини мустаҳкамлаш, натижада халқнинг давлат органларини шакллантириш айти вақтда долзарб аҳамият касб этади.

Шу билан бирга, ушбу соҳада ислохотларнинг ҳозирги босқичи давлат органларида низоларни судгача кўриб чиқишнинг ягона тизимини яратиш, медиация, ҳакамлик судлари ҳамда халқаро арбитражларни фуқаролар ҳамда тадбиркорларнинг ишончига сазовор бўладиган, низоларни ҳал этадиган самарали муқобил институтларга айлантиришни тақозо этмоқда.

Президентимизнинг 2020 йил 17 июндаги "Низоларни муқобил ҳал этишнинг механизмларини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори қабул қилиниши жисмоний ва юридик шахслар ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштириш, низоларни ҳал қилишнинг муқобил имкониятларини кенгайтириш, шунингдек, судларда иш ҳажмини мақбуллаштиришда медиация институти, ҳакамлик судлари ва халқаро арбитражларнинг ролини тубдан оширишни назарда tutди.

Мазкур қарор мазмунидан аниқлашадигани, низоларни муқобил ҳал этиш механизмидан тарафлар ўртасидаги низоли-хуқуқий (фуқаролик-хуқуқий ва иқтисодий-хуқуқий) вазиятини медиация, ҳакамлик судлари ва халқаро арбитражлар орқали ҳал қилишга қараганда давлат судларисиз ёки судгача ҳал қилиш тартиб-таомилларидир.

Хуқуқий жамиятда низоли ҳал этишнинг муқобил механизми яратилиши жисмоний ва юридик шахсларнинг бузилган ҳуқуқларини тиклашга эришишнинг самарали воситаси сифатида эътироф этилди. Бузилган ҳуқуқни тиклашнинг бундай воситасини қўллаш имкониятларининг кенгайтирилиши низоларни тезкорлик билан ҳал қилишга ҳал этиш имкониятларини яратди.

АПЕЛЛЯЦИЯ КЕНГАШЛАРИ ТУЗИЛАДИ

Мазкур қарорга мувофиқ, 2020 йил 1 августдан бошлаб эксперимент тариқасида Давлат божхона қўмитаси, Ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри давлат қўмитаси, Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси ҳамда Наманган, Бухоро ва Тошкент вилоятлари ҳокимликлари ҳузурида Жисмоний ва юридик шахслар ҳамда давлат органлари ўртасидаги низоларни судгача ҳал қилиш бўйича апелляция кенгашлари ташкил этилади. Яъни жисмоний ва юридик шахслар

нинг давлат органлари ёки мансабдор шахсларнинг ғайриқонуний ҳатти-ҳаракатлари (қарорлари) ёхуд ҳаракатсизлиги натижасида ўз ҳуқуқлари ва эркинликлари ҳамда қонун билан қўриқланган манфаатлари бузилгани ҳақидаги мурожаатлари Апелляция кенгаши томонидан кўриб чиқиши тартиби ўрнатилади.

Мазкур тартиб жисмоний ва юридик шахсларнинг бундай ишлар юзасидан тўғридан-тўғри бошқа ваколатли давлат органларига мурожаат қилиш ҳуқуқини истисно этмаган ҳолда, аксарият ҳолларда низоларни судгача ёки судсиз ҳал қилиш орқали ортиқча вақт, харажат ва ҳаракатларни қисқартиришга имкон беради. Шунингдек, низо ечимини бўйича қилинган хулоса бўйича тегишли чора-тадбирлар ижросини енгиллаштиришга хизмат қилади. Ишларни суд инстанцияларида босқичма-босқич кўриб чиқиш ва ижро ҳаракатлари кечикишининг олди оли-

АПЕЛЛЯЦИЯ КЕНГАШИНING ВАЗИФАЛАРИ

Ушбу меъёрий ҳужжатга кўра, жисмоний ва юридик шахслар ҳамда давлат органи ўртасида юзага келадиган низоларни судгача кўриб чиқиш ва хулоса қабул қилиш орқали уларни ҳал этиш, мурожаатни кўриб чиқишда қонун ҳужжатидан турлича талқин этилиши мумкин бўлган нормалар аниқланиш, у амалиётда нотўғри ёки зиддиятчи тарзда қўлланилган бўлса, уларни белгиланган тартибда расмий шарҳлашни ташкиллаштириш бўйича чораларни кўриш, аниқланган қонун ҳужжатларидаги бўлиқларини бартараф этиш бўйича тақлифлар киритиш Апелляция кенгашининг асосий вазифалари этиб белгиланди.

Шунингдек, низоларни муқобил усулда ҳал этиш билан шуғулланувчи профессионал медиаторларнинг ўзaro бирлашувига асосланган Медиация маркази ва профессионал медиаторлар, ҳакамлик судлари ва халқаро арбитражларнинг ўзaro бирлашувига асосланган Низоларни муқобил усулда ҳал этиш маркази нодавлат нотариат ташкилоти сифатида ташкил этилиши ва фаолият юритиши мумкинлиги назарда тутилди.

ДАВЛАТ ХИЗМАТЛАРИ МАРКАЗЛАРИДА МЕДИАТОР ХИЗМАТИ

2020 йил 1 июлдан бошлаб эксперимент тариқасида давлат хизматлари марказлари биноларида низолашувчи фуқароларга медиатор хизматини фойдаланиш учун алоҳида хоналар ажратилиши, экспериментнинг ижобий натижалари асосида 2021 йил 1 апрелга қадар ушбу амалиётни барча давлат хизматлари марказлари биноларида татбиқ этиш юзасидан тегишли чора-тадбирларни амалга ошириш белгиланди.

Таъкидлаш жоизки, мазкур қарорга низоларни муқобил усулда ҳал этиш механизмлари фуқаролик процессуал тартибда қўлланилишини назарда тутди. Шу билан бирга, мутасадди идоралар медиация институтининг жиноят процессига татбиқ этилиши мақсада мувофиқлиги бўйича тақлифлар ишлаб чиқиши мумкин.

БЕШ БОСҚИЧЛИ МЕХАНИЗМ

Жисмоний ва юридик шахслар ҳамда давлат органлари ўртасидаги

судгача ҳал қилиш бўйича апелляция кенгашида мурожаатларни кўриб чиқишнинг беш босқичли механизми яратилди. Биринчи босқичда жисмоний ва юридик шахс (мурожаат этувчи) низоли масалани Апелляция кенгашида кўриб чиқиш учун кенгаш тузилган давлат органига ёзма (электрон) тарзда мурожаат қилса, иккинчи босқичда мурожаат келиб тушган кундан кейинги 1 кун ичида ҳузурида Апелляция кенгаши тузилган давлат органи раҳбари (ёки унинг ўринбосарлари) томонидан мурожаат унинг муаллифини хабардор этган ҳолда, кенгашда кўриб чиқиш учун юборилади.

Учинчи босқичда эса Апелляция кенгаши мурожаат келиб тушган кундан бошлаб 15 кун ичида (заруратга қараб бир ойгача муддатда) мурожаатни ҳар томонлама ва пухта ўрганиб чиқади, ўрганиш натижаларини ўз мажлисларида муҳокама қилади, хулоса мажлисида иштирок этаётган Апелляция кенгаши аъзоларининг кўпчилик овози билан қабул қилинади. Шундан кейин 3 кун ичида Апелляция кенгаши хулосасини давлат органи раҳбарига кўриб чиқиш ва бошқа манфаатдор тарафларга маълумот учун юбориш тўғрисида босқичда амалга оширилса, охириги босқичда давлат органи келиб тушган Апелляция хулосаси ва тегишли мурожаатни кўриб чиқишда ҳамда мурожаат бўйича якуний қарорни қабул қилади, қабул қилинган қарор тўғрисида Апелляция кенгаши ва тарафларни ёзма (электрон) тарзда хабардор қилади.

ЯНГИ ТИЗИМ БИЗГА НИМА БЕРАДИ?

Аввало, низоли-хуқуқий масала соҳага маъсۇл бўлган ваколатли давлат органининг юқори инстанцияси томонидан якуний муносабат тарзида ҳал этилади. Қолаверса, низоли-хуқуқий масала соҳа бўйича маълум бўлиши мумкин бўлган низолашувчи томонидан батафсил, илмий асосланган ҳолда норма ижодкорларининг ўзлари томонидан кўриб чиқилади, ортиқча савол ёки мунозараларга ўрин қолмайди.

Жисмоний ва юридик шахсларда низоли масалани ҳал этишда давлат бож, суд ҳаракатлари, процессуал муддатлар, ижро ҳаракатлари ва муддатлари борасидаги муаммоларга барҳам берилади. Шунингдек, низоларни муқобил ҳал этишда ягона босқичли мурожаат этиш тартиби мавжудлиги босқичма-босқич, қуйдан юқорига қараб мурожаат қилиш ҳаракатлари инкор этилган ҳолда, низоли-хуқуқий муаммони бир вақтнинг ўзига, бир босқичда ҳал қилиш имконияти яратилади.

Суд ишини кўриб чиқиш давомида янги ҳуқуқ нормаси яратилмасдан, амалдаги ҳуқуқ нормасини қўллаш орқали низоли-хуқуқий вазиятга баҳо берилади ва хулоса қарорда акс эттирилади. Низоли вазият ечимини амалдаги қонунийлик талабига мос келадиган ёки рад этадиган фактларга боғлиқ бўлади. Хуқуқий аҳамиятга эга бўлган фактларни тан олиш учун соҳага маъсۇл давлат органи ёки унинг вакилининг нуқтаи назарига таянилгани сабабли низоли масала бўйича тегишли муносабат билдиришга ваколатли давлат органининг ҳам имкони бор.

Бир сўз билан айтганда, низоларни судгача ёки судсиз кўриб чиқиши ва ҳал этилиши янги фуқаролик жамиятига хос бўлган ҳуқуқий аънаваларни ривожлантиради, аҳолига амалда яратилган реал ҳуқуқий қарорлар ва давлат органлари кўмагидан самарали фойдаланишга имкон яратади.

“Қабул – 2020”

БИТИРУВЧИЛАР УЧУН ЯНГИ ИМКОНИЯТЛАР

Одилжон МАМАТКАРИМОВ,
Наманган муҳандислик-технология институтини ректори,
физика-математика фанлари доктори, профессор

Сўнгги йилларда мамлакатимизда олий таълим муассасаларида қабул жараёнилари қайта кўриб чиқиши, ошқоралик ва шаффофликни таъминлаш мақсадида тест топшириш жараёни ислох этилиши абитуриентлар ва уларнинг ота-оналари учун қўллаб қўлайликлар яратди.

2020 йилнинг 12 июнь кунини давлатимиз раҳбари томонидан “2020-2021 ўқув йилида Ўзбекистон Республикасининг олий таълим муассасаларида ўқишга қабул қилишнинг давлат буюртмаси параметрлари тўғрисида”ги қарори қабул қилиниши ёшларнинг олий таълим билан қамраб олинишини янада кенгайтиришга, институт ва университетлар ўртасида соғлом рақобатни кучайтиришга, карантин шароитида абитуриентларнинг ҳужжатларини қабул қилиш ва кириш тест синовлари замон талаблари даражасида ўтказилишига хизмат қилади.

Президентимиз Олий Мажлиса Мурожаатномасида абитуриентларга бир вақтнинг ўзига бир неча олий таълим муассасасини танлаш имкониятини бериш

ҳамда олийгоҳларга қамров даражасини босқичма-босқич ошириб бориш тақлифини билдириш экан, “Олий маълумот оламан, ўз устимда ишлаб, илмни бўламан, деган, юрагидан ўти бор, жўшқин ёшларимизнинг таҳсил олиши учун ҳамма қўлайликларни яратишимиз шарт. Шунинг учун мактаб битирувчиларини олий таълим билан қамраб олиш даражасини 2020 йилда камида 25 фоизга ва келгусида 50-60 фоизга етказамиз”, дея таъкидлаганди.

Бунинг амалдаги исботи сифатида 2020/2021 ўқув йилида бакалавриятнинг кундузги, сиртки ҳамда кечки таълим шакллари учун жами 139 950 та ўрин ажратилганини ва бу ўтган йилдагига нисбатан 36,6 фоиз кўп эканини кўрсатиш мумкин. Магистратура учун 10 425 та ўрин ажратилиб, бу кўрсаткич ўтган йилга нисбатан 35,4 фоиз ортди. Бизнинг Наманган муҳандислик-технология институтимиз бакалавриятурси учун 20 та йўналишда 2000 та ўрин ажратилди. Бу ўтган йилга нисбатан 66,8 фоиз кўлди.

Қарорга асосан, абитуриентларга тест синовини топшириладиган фанлар мажмуаси ҳамда фанлар кетма-кетлиги бир хил бўлган бештагача бакалаврият таълим йўналиши бўйича танловда иштирок этиш ҳуқуқи берилиди. Шунингдек, кириш тест синовларининг таълим йўналишига мос иккита фандан ўтказилиши, карантин шароитида абитуриентларнинг тайёргарлик имкониятлари ҳисобга олиниши мазкур ҳужжатнинг муҳим жиҳатларидан биридир.

Қўнчилиқни қизқитирадиган саволлардан бирига жавоб сифатида шуни таъкидлаш

мумкинки, давлат олий таълим муассасаларининг магистратура мутахассисликларига ўқишга кириш, шунингдек, бакалаврият таълим йўналишларига ўқишни кўчириш ва қайта тиклаш учун ҳужжатларни топшириш жараёни Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг edu.uz расмий веб-сайти орқали амалга оширилиши талабгорлар учун қўлай имкониятларни яратди.

Қарорда математика соҳасида билим-ли кадрлар тайёрлашга алоҳида эътибор қаратилган. Жорий ўқув йилидан математика таълим соҳаси бўйича магистратура мутахассисликлари учун давлат буюртмаси параметрлари тўлиқ давлат гранти асосида шакллантирилди.

Яна бир муҳим янгилик шуки, олийгоҳларнинг спорт йўналишлари бўйича талабаларга қабул қилинадиган ёшлар эндиликда тўрт йил эмас, уч йил тахсил олишади. Бошқача айтганда, спорт соҳасида олий таълим муассасалари тайёрлаш жараёнини оптималлаштириш мақсадида мазкур қарор билан “Спорт фаолияти (фаолият турлари бўйича) бакалаврият таълим йўналиши бўйича ўқиш муддати уч йил этиб белгиланди.

Хулоса қилиб айтганда, абитуриентлар учун берилаётган янги ва янада қўлай бўлган бу имкониятлар замирида, аввало, ошқоралик ва шаффофликни таъминлаш орқали халқимизни рози қилиш, ёшларнинг танлаган касбларини эгаллаш борасидаги орзуларини рўёбга чиқариш ҳамда мамлакатимизни ривожланган давлатлар қаторига қўшилишга хизмат қиладиган замонавий билимларга эга ёшларни тарбиялашдек эзгу мақсад ётибди.

Қўлайлик

Мухаммад ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университети талабалари 2020-2021 ўқув йили қабулида олий таълим муассасаларининг бакалаврият таълим йўналишлари учун тест синовларини ўтказиш режалаштирилган биноларнинг геоманзиллини кўрсатиб берадиган “ImtihonGo” номли махсус мобил илова яратди.

АБИТУРИЕНТЛАРГА ТУҲФА

Ихтироқи ёшлар имтиҳон геоманзиллини кўрсатиб берувчи махсус мобил илова ишлаб чиқди

Санобар ЖУМАНОВА,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

“ImtihonGo” мобил иловасида Давлат тест маркази томонидан эълон қилинган 2020/2021 ўқув йили қабулида олий таълим муассасаларининг бакалаврият таълим йўналишлари учун тест синовларини ўтказиш режалаштирилган биноларнинг геоманзиллини асос қилиб олинган ҳамда шу манзиллар иловага киритилган.

Илова муаллифлари — ТАТУ магистранти Ғ.Назаров ҳамда радио ва мобил алоқа факультети талабаси Халилхон Бахтиёров.

— Яратилган ҳар бир дастур ёки тартиб инсонларнинг оғирини енгил қилиши, жамиятдаги мавжуд вазият ёхуд муаммоларга технологик ечим бўлиши, ҳаракатларни оптималлаштириш, ортиқча вақт, харажатдан ҳолос этиши керак, — дейди лойиҳа муаллифларидан бири Ғ.Назаров. — Биз ҳам “ImtihonGo” мобил иловаси орқали мамлакатимиздаги минглаб аби-

туриентларнинг яқинда бўлиши қутилаётган тест синовларини топширишда ортиқча қийинчиликларсиз, керакли манзилга тез ва аниқ етиб боришда кўмаклашмоқчимиз. Масалан, Самарқанд вилоятидаги Самарқанд спорт ўйин турлари ва енгил атлетикага ихтисослаштирилган болалар ва ўсмирлар спорт мактабида тест синовларини ўтказиш кўзда тутилган. Тўғри, бу манзил шаҳарлик аҳолига яхши маълум бўлиши мумкин, ammo туманлардан имтиҳонга келувчи абитуриентлар учун уни топишда қийинчиликлар вужудга келиши табиий. Натижада қўллаб айтири-ентлар манзилни қидириб вақт йўқотиши, ортиқча чим қилиши мумкин. Шунингдек, манзилни қидириб турли одамлар билан мулоқотда бўлади. Бу эса бугунги пандемия даврида жуда хавфли. Шу маънода ушбу дастур абитуриентларнинг оғирини енгил қилиб, керакли манзилни тез ва осон топишда ёрдам беради.

Иловага юртимиздаги олий таълим муассасаларининг бакалаврият таълим йўналишлари учун тест синовларини ўтказиш режалаштирилган бинолар

рўйхати ҳамда геоманзиллари тўлиқ киритилган. Бирор сабабларга кўра ДТМ томонидан кўрсатилган манзилларда ўзгариш вужудга келса, иловани ҳам тезда янгилаш, ўзгаришларини тез қўшиб, ўзгаришни фойдаланувчиларга етказиш режа қилинган.

— Ушбу дастур Android платформасида яратилган бўлиб, иловага Давлат тест маркази томонидан эълон қилинган имтиҳон геоманзилларини жойлаштириш ва Google Map (Google харитаси)га интеграция қилиш, — дейди дастурчи Халилхон Бахтиёров. — Тест топширмоқчи бўлган абитуриент ўзига керакли манзилни визуал танлаш ҳамда билвосита харита орқали имтиҳон ўтказилиши кўзда тутилган манзилга харитада кўрсатилган йўриқлар орқали бориши мумкин. Дастурни жуда ҳам осон ва содда қилиб яратдик.

Айни вақтда мобил илова фойдаланишга тайёр. Мамлакатимиздаги олий таълим муассасаларида кириш учун имтиҳон топшириш истагидидаги абитуриентлар уни юклаб олишлари мумкин.

Қадрият

БАХШИЛИ ЭЛ – БОЙ ЭЛ

Сурхондарёлик бахшиларнинг энг номдори Шоберди бахши Болтаев бўлади. У мамлакатимизда биринчи бўлиб Ўзбекистон халқ бахшиси унвонига сазовор бўлган. Шоберди бахши Болтаев кўнглига дўмбирасини олиб куйлаганда, унинг ширали овози ҳар қандай кишини сел қилади. Ишонмасангиз, ўзингиз Бойсунга келиб Шоберди бахшини бир тингланг, унинг ширали овозига махлӣ бўласиз-қоласиз, мухлисига айланасиз. Унинг ижросидаги “Алпомиш”, “Малла савдогар”, “Ойнарча”, “Қўнғулмиш”, “Санам гавҳар”, “Нурхоннинг ютилиши”, “Олтин Қобек”, “Оллоназар Олчинбек” каби достонлар ва “Меҳмондур”, “Тилар”, “Дўмбирам”, “Нима ёмон”, “Билмадим”, “Қўзим тушди”, “Ойнари”, “Келиной” сингари ўнлаб термаларда, асосан, мардлик, жасурлик, қаҳрамонлик, Ватан васфию соғинчи, дўстга, юртга бўлган муҳаббатни содиқлик тараннум этилади.

Қарийб ярим асрдан бери дўмбира чертиб, элнинг яхши кунларида хизмат қилиб келаётган Шоберди бахши ҳамisha ишлаганида. Халқ озаки ижоди намуналарининг кўпчилигига маълум бўлмаган вариантларини излаб топаётгани, уларни охори тўқилмаган ҳолда халққа тақдим этаётгани кўнглидир. Шоберди Болтаев билан суҳбатимиз бахшиликнинг бугунги ривож, достонлардаги ўзига хос жиҳатлар ҳусусида бўлди.

— Шоберди ака, сизни нафақат Ўзбекистонда, балки Марказий Осиёда ҳам яхши билишади. Машҳурлигининг сири нимада?

— Санъатни қадрлаган, овозини эҳтиётлаган, дўмбирани эъзозлаган бахши ҳеч қачон кам бўлмаган, — дейди Шоберди бахши Болтаев. — У эл орасида обур топади, эъзозланади, ардоқланади, қадрланади. Қўлимга дўмбира тутқазган Сурхон элимнинг, Ўзбекистондек буюк юртимнинг салобатли ва пурвиқор тоғлари, очикқўнғил, бағрикенг ҳамда сахий одамлари, алпкелбат фарзандлари ютуғини куйлаш ҳамisha менга завқ-шавқ, такрорланмас илҳом бағишлайди. Дўмбира чертиб элга машҳур бўлдим, довруғим юртлардан юртларга кетди. Айниқса, мустақиллик йилларида ўзбек санъатининг минг бир қирраларини излаб топиб, ҳатто чет элларда намоиш этишга катта имконият туғилди менда. 1989 йили мамлакат миқёсида ўтказилган бахши-шайрларнинг кўрик-танловида ғолиб бўлганимдан кейин Франция, Туркия, Буюк Британия каби давлатларда бўлиб, хориждаги дўстларга миллий санъатимизнинг бетакрорлигини кўрсатдим. Ҳамон тўй, давралардан қолган эмас.

ман. Ҳалол ишлаймиз, ҳалол меҳнат, ижод қиламиз. Элда машҳурлигимнинг сири шу бўлса керак.

— Сиз сурхондарёлик бахшиларнинг сардори сифатида Шеробод бахшичилик мактаби анъаналарини давом эттираётган ижодкорлар фаолиятдан қониқасизми?

— Айтиш керакки, мустақиллигимизнинг дастлабки кунларида бахшичилик бекиёс гахўрлик кўрсатилаётгани учун достон ва термалар ижроси бўйича ўз овози, ўз сози ва ижро маҳорати эга бўлганлар сафи кенгайиб борапти. Улар халқ сайлаларида, шодиёна кунларда элга ўз санъатлари билан хизмат кўрсатиб, олқиш ва ҳурматга сазовор бўлишяпти. Муҳими, меҳнатлари яраша муносиб тақдирланмоқда. Айни пайтда кизгин ижод оғушида бўлган Абдуназар Поёнов, Хушбўқ Мардонақулов, Шодмон Хўжамуродов, Расул Умиров, Бахшиқул Тоғаев каби ўз мухлисларига эга бўлган ижодкорлар Ўзбекистон халқ бахшиси унвонини оқлаш учун янги-янги достон ва термалар ижро этиб, нафақат санъатсеварларни, жумладан, мени ҳам ҳушуд этяпти.

— Ўтган йилнинг апрелида Термиз шаҳрида илк бор ўтказилган халқаро бахшичилик санъати фестивалидан олган таассуротларингиз ҳақида гапирсангиз...

— Мамлакат раҳбари ташаббусига асосан ҳар икки йилда бахшичилик санъати фестивалини ўтказишнинг ўзи катта фахр. Фестивалнинг очилишида Президентимизнинг иштироки ва нутқ сўзлаши бошқа мамлакатлардан келган меҳмонларда Ўзбекистонда қадимий санъатга қай даражада эътибор ва гахўрлик борлигини кўрсатди. Беш кун давом этган фестивалда бахши, оқин ва жировлар ўз санъатларини халққа намоиш этишди. Ижодкорлар бир-биримиздан тажриба ўргандик ва маҳоратларимизни ўргатдик. Шубҳасиз, фестиваль бахшичилик тараққиёти ва оммалашувиغا катта туртки бўлди.

— Термиз шаҳрида ўтган йили бахшичилик мактаби, яқинда эса бахшичилик маркази фаолият кўрсата бошлади. Ушбу хайрли ишлар эл ҳурматида сазовор ижодкор сифатида сизни ҳам қувонтирган бўлса керак, албатта...

— Бугунги ёшларга ҳавас қилса арзийди. Мен ва мендан кейинги авлод вакиллари дўмбира чертиш, достон айтиш, терма куйлаш сирларини халқ орасидан чиққан Шерна бахшига ўхшаган устозлардан ва тўйма-тўй юриб достонлар куйлайдиган ижодкорлардан ўргангандик. Бугун қадим ва навқирон санъатнинг сир-асрорларини эгалламоқчи бўлаётган ёшларга барча қулайлиқлар яратилган. Термиз шаҳридаги 22-музыка, санъат ва бахшичилик мактабида вилоятнинг турли гўшала-

ридан танлаб олинган ва бахшичиликка иштиёқи баланд ёш ижодкорларга етук ва номдор бахшилар дўмбира чертиш, достон айтиш ҳамда терма куйлаш сирларини илмий жиҳатдан ўргатмоқда. Шунинг учун ҳам қисқа фурсатда мактаб тарбияланувчиларининг 90 фоизи ўз ижро маҳорати ва йўналишига эга бўлиб қолишди. Республикада бахшичилик санъатини ривожлантиришга оид қарорга асосан, Маданият вазирлиги ташаббуси билан Термиз шаҳрида бахшичилик маркази ва жамғармаси ташкил этилгани, шубҳасиз, соҳадаги муаммолар изчиллик билан ҳал этилишига хизмат қилади.

— Сиз тўйларга, сайлларга, байрамларга борганингизда мухлис-ларингиз кўпроқ “Алпомиш” достонидан куйлашингизни сўрашади, қайта-қайта талаб қилишади. Айтинг-чи, Алпомиш Барчин қўйган шартларнинг бири — от пойгада ўзи қатнашмай, нега Қоражон Достини юборади? Дўстга бунчалик ишонишида қандай сир-синоат бор?

— Қалмоқ юртининг мард, танти ўғлини Қоражон билан Алпомиш қирқчилтонлар ошно тутинтиради. Дўстлиқни чинакам қадрлайдиган Қоражон Барчин шартларининг бирини бажариш учун: “Дўстга хизмат қилайин, бу жойларнинг пасту баландини мен яхшироқ биламан, дўстга хизмат қилиш мендай дўстга лозимдир”, деб Алпомиш танидан пойгага бормоқчи бўлди. Алпомиш эса бегона жойда ёлғиз суянчи Бойчиборни Қоражон иштироғида топширади, унинг дўстга чин садоқат билан хизмат қилишига ишонади.

Билсангиз, аслида “Алпомиш” дўстлиқни қадрлашни, дўстга садоқатли бўлишни, зарур бўлса, дўстга жонини фидо этмоқлик лозимлигини ўргатишни куйлаган достондир. Ўша кезларда ваъда бердигини бажариш, сўзининг устидан чиқиш, лафзда турмоқлик асл йигитлик рамзи ҳисобланган. “Худони ўртага солиб дўст бўлган” Қоражон жонини ўртага қўйиб, пойгага боради. Алпомишнинг омонати — Бойчибор отига хиёнат қилмаслик учун туғишган акаларидан ҳам кечади. Ақаси Қўқалдошнинг “Кел, кесайлик Бойчиборнинг

бошини”, деган кистовига қарамай, дўстга, унинг омонати — отига хиёнат қилмайди. Кўрпясизми, мана дўстга садоқат, мана дўстлиқни чин қадрлаш. Достоннинг кульминацион нуқталаридан бири ҳам айнан шу жойи бўлса керак менимча. Бу дунёда жуда камдан-кам учрайдиган ҳол.

— Кўп достонларда пойга, тангани уриш, кураш тушиш жараёнлари тасвирланади. Буни бахшилар ўйлаб топганими ёки ҳаётдан олинганми?

— Ҳар қандай асар, жумладан, достонлар сюжетига асос қилиб олинган воқеа-ҳодисалар ҳам аслида ҳаётда у ёки бу таразда учрайди. Яна “Алпомиш” достонига қайтадиган бўлсак, Барчин қалмоқ юрти алпларига: “Менга олти ой муҳлат беринглар, бий бобомнинг ули излаб келмаса, энг зўрларингизга тегаман”, дейди. Алпомиш қалмоқ юртига Барчинни сўраб келгач, Қўқалдош совчиликка боради: “Қани, Барчин, Алпомиш бўлса келди, алпларнинг бўлса муҳлати битиб қолди. Сен нима жавоб айтасан?”. Барчиннинг ори келиб, у ҳам катта бир элга бош бўлиб юрган ҳурмат-иззатли бойнинг қизи эканини билдириб: “Алпомиш келса-кептида, Алпомиш келди, деб мен унинг этагидан ушлаб кета берайинми?” дейди ва ўз шартларини айтади. Бу бор гап, бунда ҳеч бир тўқима йўқ. Ўтмишни қўя турилайлик, ҳозирги замонда суннат тўйларда кураш, қўқор ва ҳўроз уриштиришлар, шунингдек, бошқа ўйинлар ўтказилаётганлиги сир эмас-ку?

Бундан ташқари, кейинги вақтларда тўйларда футбол, волейбол, шахмат,

шашка ва шунга ўхшаш мусобақаларни ўтказиш тобора урф бўлиб борапти. Демокчимизки, достонлардаги ўша шартлар, ўша мусобақаларнинг бўлгани чин.

— Умуман, достонларда бир ҳолат бот-бот такрорланади: яъни пойгада зўр чопадиган отлар аввал кўримсиз қилиб кўрсатилади. Нега?

— Тўй олишларини кўриб юрганлар биладики, зўр полвонлар аввал бошда давра қуриб ўтирганлар орасига яшириниб, ўзини сездирмай туради. Кураш охирида, энг зўрлар саралана бошлагач, ўзларининг нимага қодирлигини кўрсатишади. Чин тулпорлар чопганда билинади, дейишади-ку. Агар полвоннинг зўрлиги ҳаммага олдиндан маълум бўлса, отнинг чопқирлигини кўнлар аввал бошдан билса, унда мусобақа ўтказишдан муддао недур? Алпомиш сафар олдиндан Қултойдан от сўрайди, энг яхши отни, оғир кунга ярайдиган тулпор танлаб беришни талаб қилади. Қултой бир товус берганда, тўқайдаги барча йилки йигилиб келади. Шунда Добонбий бобосидан қолган қўриқ (сирмоқ)ни Ҳакимбек қўлига туттади. У: “Саман сарига туш, ё олапocha тўрига туш, отнинг зўрига туш”, деб қўриқни отади. Ёллари эшилган, хиёлича олти ой қўша қўшилган бир чибиб тойга тушади. Уни кўриб қониқмаган Алпомиш: “Сенга бир гап бўлганими, ақлингни худо олганими, бор, сен жонивор менга ярамайсан”, деб яна сурувга қайтариб қўйиб юборади. Яна қўриқни отади, тагин ўша отнинг бўйига тушади. “Бир бало қиласанми, ёмонлаб ўласанми, менга дардасан бўл қоласанми”, деб тагин қўйиб юборади. Учинчи марта қўриқни отганда яна шу чипор отнинг бўйига тушади. Алпомиш айтгани бўлмади, отдан кўнгли тўлмай: “Тақдирдаги шул экан-да”, деб хафа бўлиб турганда синглиси Қалдирғочойим: “Хафа бўлма, бу отнинг балки тулпор чикар, ёмон дема, бул от назарқардадир”, дея акасининг кўнглини кўтаради. Кўринишида кўримсиз, ёллари тўзиб ётган от аслида Алпомишнинг оғир қорига ярайди. Бахшилар Бойчиборни атайлаб кўримсиз қилиб тасвирламаган. Одамнинг кучи, қуввати қийган кийими ёки чиройи билан белгиланмайдик-ку!

— Олдинги достонларда курашлар, пойга, жанглар, чиройли қизларни олиб келиш шартлари ҳам отлар билан боғлиқдир. Халқ озаки ижоди намуналарида нега отларга бунчалик кўп ўрин берилган?

— Отсиз овга борилмаган, сафарга чиқилмаган. Ўзингиз ўйлаб кўринг,

пиёда одам нима қилиши мумкин? Отлар азал-азалдан инсонларга асосан улов сифатида хизмат қилган. Халқда: “Бир кунлик умринг бўлса от ол, икки кунлик умринг бўлса хотин ол!” деган нақл бежизга айтилмаган. Тарихий асарларда соҳибқирон Амир Темур бобомизга буюк юришларида от энг вафодор ҳамроҳ бўлганлиги кўп бор қайд этилади. Ўтмишга мурожаат қиладиган бўлсак, халқимизнинг ўлмас достон ва ривоятларида от мард, жасур йигитлар қорига яраганлиги тарифланади, бу бежиз эмас. От — йигитнинг доимий йўлдоши.

Тасаввур қилинг, уйда ётибсиз: йўлдан эшак, қўй, эчки, мол ўтса-да, сезмай қолишингиз ҳеч гап эмас. Аммо отнинг дупури узокдан эса-да, эшитилади. Отнинг добири, деви бор, деган гап шундан. От минсангиз, кўнглингиз тоғдек кўтарилиб юради. Отнинг шамоли кўнглини яйратади. Мана бу парчани эшитинг:

*Кўздан оқмасинда селоб ёш,
Эзилар экан бу танада марғур бош.
Молли кўлда кўп бўлар қон-қавмдош,
Йўқ бўлган сўнг безар экан эчмақдош.
От бўлади мард йўлгаша чин йўлдош,
Кўн-қунида керак бўлар қариндош.
Мана бу парчада ҳам от ҳақида гап боради:
Сен кетган сўнг қолмас менинг тоқатим,
Бойчибор эди-ку менинг уфатим,
От кетган сўнг қолмас менинг қувватим,
Неча кўндир сенинг келар муҳлатинг?*

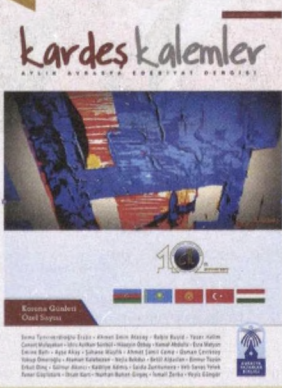
— Достонларда полвонларнинг кураш тушганини дўмбира билан айтadиган жойлари ҳам борми?

— Бор. Бу ҳолни бир неча достонда учратиш мумкин. Масалан, “Алпомиш” достонида полвонларнинг уч шартни бажариб, тўртинчи шартни — кураш тараддусини қилиб ётган жойини бахши дўмбирасини олиб айта бошлайди. Қўқалдош бош бир кам тўқсон алп билан бир тарафдан қатор бўлиб ўтирди. Алпомиш билан Қоражон бир тарафдан ўтирди. Қоражон ўрнидан туриб, бир хил кийимларини чечиб қўйиб, кураш кийимини кийиб, белни бўғиб, шундай айлана берди. Кураш-да, таърифи бундай бўлади:

*Шомурти шохалаб ҳар ёққа кетган,
Учидо чичқонлар болабав ётган,
Издан тушган пишак олтойда етган,
Мундай қалмоқ қўлин булгаб келад.
Қоражонбек хаста кўнглин хушлади,
Жуплай қилиб ёқасидан ушлади,
Дустаман қўл уни қоқиб ташлади,
Шундай қалмоқ келиб кирди майдонга.*

Усмонали НОРМАТОВ суҳбатлашди.

Эътироф

САИДА ЗУННУНОВА АСАРЛАРИ ТУРКИЯДА ЎРГАНИЛМОҚДА

Ўзбекистонда атоқли адиб Саид Аҳмад таваллудининг 100 йиллиги кенг нишонланаётган шу кунларда Туркияда ҳам унинг адабий меросини ўрганиш бўйича қатор амалий ишлар амалга оширилмоқда.

Ҳозирги кунда Туркия адабиётсеварлари Саид Аҳмад билан биргаликда унинг рафиқаси, халқимизнинг сеvimли шоираси Саида Зуннунованинг ижодий меросига ҳам алоҳида қизиқиш билдирмоқда. Жум-

ладан, Анкарада чоп этиладиган “Kardes Kalemler” (“Қардош қаламлар”) адабий журналининг жорий йил июнь сонида шоиранинг ижоди ва ҳаётига бағишланган мақола чоп этилди.

Ҳожи Байрам валий номдаги университетнинг (Анкара) замонавий туркий тиллар ва адабиёт кафедраси катта ўқитувчиси Вели Саваш Йелок муаллифлигидаги мақолада адибанинг синовларга тўла ҳаёти, шу билан бирга, сермахсул ижодий фаолияти эсланади.

Мақола муаллифи Саид Аҳмад ва

Саида Зуннунованинг хотираси ўзбек халқи қалбидан чуқур жой олганини таъкидлайди ва “Адиблар хибонида улар ёди учун ўрнатилган ҳайкаллар ўзбек халқининг икки буюк адибга кўрсатган эҳтиромининг бир кўриниши” эканини эътироф этади.

Муаллиф устоз шоиранинг ижоди-га тўхталар экан, унинг кичик ҳикояю йирик асарларида ўзбек халқининг до-нишмандлиги, бағрикенглиги, жўмард-лиги акс этганини қайд этади.

“Эл меҳрини қозонган ёзувчи, шоира, ўз наватбатида, садоқат ва вафо тимсоли ҳамдир”, дейилади мақолада. Туркия журналида, шунингдек, адибанинг “Вафо” ҳикояси таржимаси чоп этилган.

“Дунё” АА, Анкара

Адиблар хиёбонидаги ўйлар

ЁНИҚ ЮРАК АЛАНГАСИ

("Лолақизгалдоқ" тафтида битилган битиклар)

Улуғларнинг улуғлиги дунёдан ўтганларидан сўнг ҳам эзгу амаллари давом этаверишида. Бугун Адиблар хиёбонига ҳайкаллари ўрнатилган ёзувчилар атрофида юзлаб мухлислар гўзаллик ва эзгулик сабоқларини олмоқда. Оламдан ўтган бўлса-да, номи мангуликка битилиб, кўнгилларни эзгуликка чорлашда давом этаётган улуғлардан бири, севимли шоир Муҳаммад Юсуф ҳам "Халқ бўл элим!" дея самимий сатрларини ёд қилиб юборган мухлисларига куч бағишлаб тургандай гўё.

Козокбой ИҲЛДОШ,
адабиётшунос,
педагогика фанлари
доктори, профессор

Шоир қисқагина умри давомида мангуликка қоладиган кўплаб поэтик дурдоналар яратди. Унинг юрак товланишлари акс этган бадий юксак асарларидан бири Шавкат Раҳмон хотирасига бағишланган "Лолақизгалдоқ" шеърисидир. Шу биргина шеър Муҳаммаднинг поэтик имкониятлари нечоғли катта эканини кўрсатиши билан қимматлидир. Бу шеър бадий жозибаси, поэтик архитектура, шоирнинг инсоний аъмоли ва ижодий кредосининг ифодаси сифатида алоҳида аҳамият касб этади.

"Лолақизгалдоқ" шеъри, биринчидан, шаклий қурилиши билан ўзига хос. Одатда Муҳаммад Юсуф яратилган аънавий туртки йўсинида бандларга ажратар, айрим ҳолларда маънони кучайтириш, тасвир объектига ўқирман эътиборини тортиш учун рефрендан фойдаланади. Аслида "Лолақизгалдоқ" ҳам ҳар банди тўрт қатордан иборат бўлиб, "Лола, лолажоним, лолақизгалдоқ!" сатри бешинчи такрорий мисра бўлиб келиши керак эди. Лекин шоир бу битигида ўзига йўлдан боради: ҳар сўзнинг ёниқ юрак дардлари алангаланиб турган, тасвирига залворли эстетик юк ортган шеърнинг ҳар бир сўзга тушадиган уруғини аниқлаштириб, унинг бадий таъсир даражасини ҳам бир неча марта оширишга эришади.

Шавкат Раҳмоннинг ўз битикларидан олинган сўзлар билан бошланган "Лолақизгалдоқ" шеъри марҳум шоирнинг турмуш йўлдошига васият тарзидаги мурожаати шаклида битилган бўлиб, унда улкан шоир шахси, ҳаёт йўли, ижодий кредоси, умр маънисини борасидаги тўхтамлари акс этган. Шоир моддий билан ўлчанса, ўзидан кўп нарса қолмаётганини билади. Моддийнинг мақоми кўтарилган бу ҳаётда яшаш учун моддий нарсалар кўпроқ кераклигидан эса умр шайми сўниб бораётган паллада "Мен сени ўйла-

ман ўзимдан кўпроқ", дейишга мажбур:

Мендан нима қолар:
Икки мисра шеър,
Икки сандиқ китоб,
Бир уюм тупроқ,
Одамлар ортимдан
Нима деса дер,
Мен сени ўйламан
Ўзимдан кўпроқ —
Лола, лолажоним,
Лолақизгалдоқ!

Муҳаммад Юсуф шеърятда қизгалдоқ доимо ҳимоясизлик, ожизлик, маъсулик ва маъсулик тимсоли бўлиб келган. Мазкур шеърда ҳам лирик қаҳрамонни "ўзидан кўра кўпроқ ўйлатадиган" зотга лолақизгалдоқ деб мурожаат қилинган. Шеър қаҳрамони — умри тугаб бораётган шоир ҳимоясиз ёлғиз қолаётган вафодорини лолақизгалдоққа менгашдида катта ҳаётий ва мантикий асос бор. Тоза, бокира яратилган ҳамиша кўроғига, ҳимояга муҳтож. Шунинг учун ҳам поэтик қаҳрамоннинг оғохлиқлари тегар ҳаётини асосга эга:

Мен кетсам, ёмондан
Йироқ бўл, оху,
Чунки сен чироили,
Кўркли бир жузон.
Эмон кунлар бир кун
Яхши бўлар-у,
Эмон одам яхши
Бўлмас ҳеч қачон...
Яша чегарада
Тургандек оғох,
Лола, лолажоним,
Лолақизгалдоқ.

Бу йўриқларни айтиш қанчалик қийин бўлмасин, шеър қаҳрамони умр йўлдошини "Яша чегарада тургандек оғох" тарзида оғохлантиришга мажбур. Чунки ёмоннинг ҳеч қачон яхши бўлмастлигини у яхши билади.

Хаста одам сизгир бўлади. Шавкат ётган жойида қушларнинг иссиқ ўлкалари қишлагани кетаётганини сезиб турибди. Муҳаммад Юсуф қушларнинг қайтиши тасвири билан фақат воқеалар қайси фаслда кечаётганини билдириш учун тилга олган. Бу образ елкасига у оғир юк ортган. Шоир зотики бор жамиятдан ташқаридаги эркин ва ёввойи яратилган меҳр қўйган бўлади. Кўпчилик ижодкорларнинг асарларида эркин қушларнинг бот-бот тасвирланиши сабаби шунда. Шеър қаҳрамони ҳам қушларга шайдо. Қушларнинг қаноти ҳавони кесганда чиқарган овоз хаста шоирга айтлаётган видодай туюлишида ҳам мантикий ва эстетик асос бор. Умри поёнлаб бораётган шоирнинг уларга қўл ҳам қоқолмай, бундан ёридан сўраши тасвирдан келиб чиқадиган фожиавий маънони янада кучайтиради.

Уйда ётибман-у,
Сезиб турибман,
Кўкда кетаётган
Қушлар қайтишиб.
Хайрлар ёғдириб
Қанотларидан,
Хаста шоирга
Видо айтишиб.
Бор, менинг учун ҳам
Уларга қўл қоқ
Лола, лолажоним,
Лолақизгалдоқ.

Шеър қаҳрамонининг "Хайрлар ёғдириб қанотларидан" тарзидаги таъкиди ҳам серкатламлиги билан диққатга лойиқ. Чунки, бу ифода биринчи навбатда "кайта-кайта ёки астойдил хайрлашиш" маъносига тушуниш мумкин бўлгани каби "қушлар қанотларидан хайрлар — эзгуликлар ёғдириб ўқиб кетишмоқда" тарзида аниқлаш ҳам мумкин.

Бунинг устига, ушбу тасвир кейинги бандда акс этган ҳолатнинг юзига келишига ҳам ҳаётий асос бўлган. Чиндан ҳам ҳар қандай айрилиқ табиий равишда "Яна учрашармиканми?" деган саволни келтириб чиқаради. Бу ҳол "Лолақизгалдоқ"да гўят нозик ҳисобга олинган:

Уларни мен яна
Кўрарманми-а?
Айвондан одамдек
Кузатолмадим.
Куз. Тўйлар бошланди.
Юрагим пора,
Битта қизимни ҳам
Узатолмадим...
Демак, тақдир экан
Тўй кўрмай ўлмоқ,
Лола, лолажоним,
Лолақизгалдоқ.

Умрини сарҳисоб қилиб, дунё билан хайрлашаётган одам қилишга улгурмаган ишлари ҳақида ўйлайди. Шунинг учун ҳам шеър қаҳрамонининг қушларни "одамдек кузатолмаган"дан андуҳ чекишида асло сунъийлик йўқ. Шунингдек, қаҳрамон ҳаёлининг кўкда учиб кетаётган қушлардан куз ўзбек учун тўйлар мавсуми эканига қўчиши ҳам табиий. Ўз йўли билан табиий равишда содир бўлган ва ифодада ҳам ана шу табиийлик максимал даражада аниқ ва ўта нафис акс этган.

Поэтик қаҳрамоннинг ҳар қандай ўзбек сингари "Юрагим пора, битта қизимни ҳам узатолмадим..." тарзида андуҳ чекиши руҳий ҳолатнинг берилиши жиҳатидан ҳам, ифоданинг таъсирчанлиги нуктаи назаридан ҳам тенгсиздир. Айниқса, улкан шоирнинг: "Демак, тақдир экан тўй кўрмай ўлмоқ" каби иқроридида ғамзадалик залворли ўқирман юрагини эзиб юборади. Бу тасвирлар ҳеч қачон бефарқ қолдирмайди. Ўқирман поэтик қаҳрамон ҳолатини туйибгина қолмай, уларнинг руҳиятига "рекарнация" қилади, яъни кўчиб ўтади. Айни шу тасвирларда тўйни энг бош ҳаётий қадрият санайдиган ўзбек менталитетига хос ҳусусият яққол кўзга ташланади. Фақат ўзбекина ўлим лаҳзаларида ҳам тўйни ўйлаши, сўнгги сафар олдидан ҳам тўй қилмаганидан ўқиниши мумкин. Бундан мантиқнинг тарзисини билан ўлчаб бўлмайди. Бу ҳолни ўзбек этноси руҳиятидаги нозикдан нозик ва инжа ўзига ҳосил билангина изоҳлаш мумкин.

Шеърнинг навбатдаги банди бир қадар умидбахш оҳанг касб этиши унинг таъсир кучини оширишга хизмат қилган. Негаки, адоқсиз ғам тасвири ҳам сезиларли ўтмаслаштириб, ғамнинг таъсир кучини пайсаттириши мумкин эди. Шу сабаб шеърдаги умидбахшлик мухлис кечинмаларини янгилаётгандай бўлади:

Бироқ кўнглим сезар,
Мендан кейин ҳам

Бир кун бу ҳовлига
Одам тўлади.
Ҳали тўйлар қилиб
Чарчайсан, эркам,
Менинг қизларим
Энг бахтли бўлади!
Келинлар кўйлаги
Рухимдай оппоқ
Лола, лолажоним,
Лолақизгалдоқ.

Поэтик қаҳрамоннинг лолақизгалдоқ — умр йўлдошига "ҳали тўйлар қилиб чарчайсан", "Менинг қизларим энг бахтли бўлади" тарзидаги қаноатлари билдириши гўят табиий. Ўзбекини умид ҳеч қачон тарк этмайди. У ҳамиша эзгулик бўлишига умид қилади ва бунга астойдил ишонади. Шеърдаги: "Келинлар кўйлаги руҳимдай оппоқ" тасвири ваъда қилинган бахт тимсолини ўқирман кўз олдига гавдалантиргандай бўлади.

Кейинги бандда поэтик қаҳрамоннинг дунё адолати (ёки адолатсизлиги) тўғрисидаги ўйлари берилган. Чиндан ҳам ўй одами олам тартибидидаги ғаройибликлар борасида фикр юритмай илжоли йўқ. Қаҳрамон кўз олдига гавдалантиргандай бўлади. "Кимга қаср етмас, кимга мол-дунё". Лекин у айтмоқчи бўлган фикрнинг энг дахшатлиси олдинда: "Менга эса ҲАВО етмайди, холос". Қаҳрамоннинг қаср ҳам, мол-дунё ҳам тилаётгани йўқ. У бор-йўғи нафас олишга ҳаво истайди! Адолатсизлик шунчаликки, у шу имкониятга ҳам эга эмас!

Гулим, яқинроқ кел,
Қара, не савдо,
Бу ажиб ишларим
Дил лаъҳига ёз:
Кимга қаср етмас,
Кимга мол-дунё,
Менга эса ҲАВО
Етмайди, холос.
Тириклар мудроқда,
Ўликлар уйғоқ,
Лола, лолажоним,
Лолақизгалдоқ.

Шеърнинг шу ўрнида фожиавий тасвир ўзининг авж нуктасига кўтарилгандай, энди бундан юқорида қардаги чиқиш мумкин эмасдай туюлади. Аммо Муҳаммад Юсуф тасвир тизгинини қанчалар маҳорат билан бошқаргани кейинги мисраларда бор бўй-баста билан намойён бўлади: "Тириклар мудроқда, ўликлар уйғоқ", дейди шоир. Шу вақтга қадар фақат шахсий қўламада давом этиб келаётган дардининг изтироби туйқусдан ижтимоий маъно касб этади. Бундай поэтик эврилиш ўқирмани сескантириб юборади. Шеърнинг қаҳрамонининг бу шафқатсиз ҳукми ҳар бир шеърхонда турлича ассоциация уйғотиб, ҳаётнинг адолатсизлигига тирикларнинг мудроқ, яъни чала ўлиқлиги сабаб эмасмикин, деган ҳаёлга боради. Фақат ўтмишдаги буюкларга махлиё бўлиб, улар билан мақтаниб, бугун ва эртани яратиш борасида нўноқлик қилмаямизми, деб ўйлаб қолади киши.

Кейинги бандда тасвир яна шахсий ўзганга тушгандай бўлади: "Кўксим қуйиб борар, Кўкрак ёнмоқда... Жисм ўз ўфати — Жондан тонмоқда". Чинакам шеърнинг қудрати шундаки, у тамомла бегона бир одамнинг дардини бадийят ҳодисасига айлантира билади. Бадийятга эврилган

дардининг эса бегонаси бўлмайди. Шеърда "кўксим" ва "кўкрак" сўзларининг ёнма-ён қўлланиши айримларга ноўрин тақрордай туюлиши мумкин. Муҳаммад Юсуфнинг маҳорати шундаки, "кўксим" сўзи орқали қуйиб бораётган юракни, иккинчи сўз орқали эса у жойлашган маскани ифода қилган. Шунингдек, кўксининг қуйилиш кўкракнинг ёнишига ҳам сабаб. Шеърдаги жон билан жисмнинг улфат сифатидаги тасвири ва улардан бирининг бошқасидан тониши ифодаси оригиналлик билан ёдга муҳрланиб қолади. Банддаги "Энди осмон йироқ, энди ер юмшоқ" сатрлари ўз-ўзидан табиий қуйилиб келаётгандай таассурот қолдиради. Ҳолбуки, бу ўринда "Осмон йироқ, ер қаттиқ" ибораси галати йўсинда бузиб ишлатилган. Ибора шундай маҳорат билан бузилганки, иккинчи қисм тескари маъно касб этиши орқали ҳам лирик қаҳрамон чорасизлиги, ҳам хаста шоир бориси аниқ бўлиб қолган маскан кўрсатилган.

Шеърнинг кейинги бандида қаҳрамоннинг ҳаётга файласуф кўзи билан қарashi акс этган. У тирик яратик учун бир кунни очилмоғу бир кунни сўлмоқ табиий эканини билади ва ўзи бунга руҳан тайёр. Бир умр қалбига танҳо эгалик қилган садоқатли ёрнинг қабрига ҳам ёлғиз эгалик қилиши унга таскин бергандай бўлади. Қаҳрамоннинг назарича, лолақизгалдоқ, яъни умр йўлдоши — бу дунёда уларнинг севгисидан қолган хотира.

Шеър қаҳрамони энди садоқатли ёрнинг бевосита ўзига тегишли масалалар бўйича фикр юритади: энди ҳар қандай қийинчиликка тайёр туриш ва улардан қўриқиб кетмаслик кераклиги айтилади: "Аёл қалбин билан сув кеч, олов кеч, ғам келса бошиндан ҳушинг учмасин". Айни вақтда у қўлида ҳамиша тўзқоқлари тайёр номард кимсаларга ёрнинг иши тўшиб қолмаслигини Яратгандан ўтинади:

"Худодан сўрадим:
Мендан кейин ҳеч,
Номард кимсаларга
Ишинг тушмасин.
Уларнинг қўлида
Ҳамиша тўзқоқ,
Лола, лолажоним,
Лолақизгалдоқ."

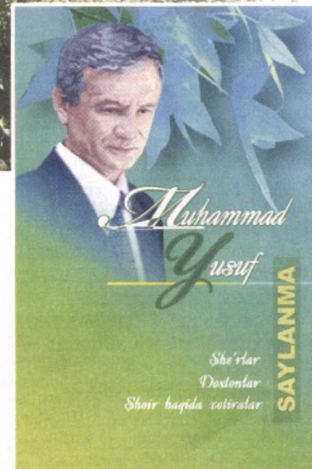

Каттагина шеърнинг охиригидан олдинги банди автобиографик ҳусусият касб этади. Яъни шеърнинг қаҳрамони — Шавкат Раҳмон ўзининг энг яқин кишиларидан бири сифатида шоир Муҳаммад Юсуф номини тилга олади:

Ишинг тушса, иним
Муҳаммада бор,
Шоирлар ичидан
Ишонганим шу.

Кейинги сатрларда у ўз ишончининг асосларини кўрсатишга уринади. Шеър қаҳрамони Муҳаммад Юсуфни "кўкси тиниқ ва ҳалол бола" ҳисоблайди. Айни вақтда шундай камчиликларини ҳам кўрсатадики, улар бу тимсолни фазилат бўлиб беэъди:

Бироз ичишини
Айтмаса агар,
Кўкси тиниқ бола,
Ҳалол бола у.
Фақат сал соддароқ,
Фақат сал ёшроқ.

Лола, лолажоним,
Лолақизгалдоқ.

Поэтик қаҳрамоннинг ишонган инисига хос ҳалоллик, тиниқлик, соддалик, ёшлик сингари "нуқсонлар" идеалдаги юксак инсоний сифатлар тарзида кишида эҳтиром уйғотади. Демак, бир кишининг ўлими билан эзгулик яқун топмайди. Эзгуликнинг давомчилари бор.

Шеърнинг охириги бандида улуг шоир ўзининг сўнгги тилақларини баён этар экан, жон ҳақида фикрлаши тасвирланадики, бу мантиқан жуда ўринлидир. Зеро, жонини топишига шайланаётган одамнинг шу тўғрида ўйлаши табиий ҳолдир. Қаҳрамоннинг назарида жон сўнгги бошлангани одамлар айтгандай ондан эмас, юракдан топади. Тоза юракки омонат жонга ҳиёнат қилмайди, уни нафсга хизмат қилдирмайди, манфаатнинг югурдагига айлантирмайди. Негаки, унда бегараз ва бетаъма муҳаббат бор. Юракнинг махсули бўлиши ана шундай юксак туйғу эгасигина сўйқилисини ўпиб, ота юртини қучиб ўла оладики, бунга ажабланмаслик керак.

Жон сўнги бошпана
Топаркан онгда,
У юрак остида
Дердим мен бўлсам.
Ажабланим агар
Эртага тонгда
Сени ўпиб, Ушини
Қучоқлаб ўлсам!..
Утинчим — тепамда
Йиллама узоқ,
Лола, лолажоним,
Лолақизгалдоқ!"

Қаҳрамоннинг охириги: "Ўтинчим — тепамда йиллама узоқ" тарзидаги сўровида ҳам яқин одамга чексиз муҳаббат ва аёв хисси барқ уриб турибди. У сўнгги дамба ҳам суюкли кишининг ортиқча изтироб чекишига сабаб бўлишини истамайди. Шундай дейишга ўзида куч топа олади.

Муҳаммад Юсуфнинг биргина шу шеъри шоирнинг нечоғли улкан поэтик қудратга эгалигини кўрсатади.

